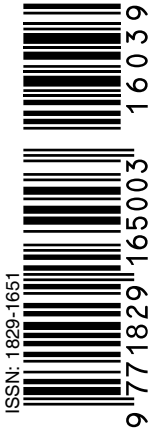

Ազգ

21 Հոկտեմբեր 2016 ՈՒՐԱԿ 39(5439)

Պաշտամանության նոր նախարար՝ նոր մոտեցումներով

Կառավարության ծրագրի ներկայացման ժամանակ Ազգային ժողովում ելույթ ունեցած Պաշտամության նոր նախարար **Վիգեն Սարգսյանը** մի քանի կարևոր բաներ է ասել: Մասնավորապես՝ նա խոսել է նոր մարտահրավերների համատեղ մոտեցման արդյունաբերության և արդի գիտությանը համադրվող ռազմահարաբերություններ զարգացնելու, հասարակության վստահությունը վայելող Պաշտամանական համակարգ ունենալու անհրաժեշտության մասին, բացատրել ազգ-բանակ զարգացմանը: Վ.Սարգսյանը համարում է, որ ժողով է կոչվել կարծախոսող, թե զորամասը երբեմն հյուս գնալու և նվերներ սանելու վայր է՝ մինչդեռ խնդիր բանակի և Պաշտամանության մյուս կարողությունների, ողջ հանրության համագործակցության եզրերի զարգացումն ու լայնացումը լիարժեք է:

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԹՅԱԿԱՆ ԸՆԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՕՐԵՐԻ ՀԵՏ

Անճանաչելի Ամերիկա

Նախորդ գիտեր Լաս Վեգասում (Նեվադայի նահանգ) կայացած Հիլարի Էլինթոն-Ռոնալդ Թրամփի հրապարակային 3-րդ՝ վճռական ու վերջին բանավեճը (դեբատ) ամերիկյան նախընտրական «ձիարժավի» հավանաբար վերջին ձողադասնեցն էր, որից այն կողմ, մինչև նույն բերի 8-ի ֆինիշի գիծը, մնում է ընդամենը 19 օր, որի ընթացքում շեքսպիրի կաշխատանքները հիմնականում մաթեմատիկականները՝ հաշվել-որոշելու համար հաղթող ձին: Անկեղծորեն ասած՝ «ձի» բառն այստեղ օգտագործեցի ափսոսանքով, քանզի այս և նախորդ երկու բանավեճերը շատ հեռու էին այդ ազնվական կենդանու վարքն ու գեղեցկությունը ցուցաբերելուց: Ընդհակառակն, այս անգամ անսովոր առաս էին փոխադարձ զգեցմունքները՝ կենսագրության մութ ծալքերի, խեղճության, կաշառակերության, մեծագույնար հարկերից խուսափելու, դավաճանության, սարքեր խաբեությունների բացահայտման փոխադարձ մեղադրանքներով: Այդպես էլ մենք չենք անհավանական մեծ ժողովրդի ու գերագույն Պաշտամանության արժանի ժեսակազոր ձին, այն ժեսակազոր ղեկավարին՝ որն ամբողջական Պաշտամանականությանը իր սեպակներն ու ծրագրերն է դարձրել ոչ միայն ներքին, այլև արտաքին, ավելին՝ համաշխարհային և անգամ ժեսակազոր կան հարցերի շուրջ: Զե՛ք որ Մ. Նահանգները այդպես է ներկայանում ողջ աշխարհին՝ որդես ժողովրդավարության բասիոնի և իրավունքների Պաշտամանի, անարդարությունների դեմ մարտնչողի, իրավարարի, խաղաղարարի, դասավորի, ահաբեկչության գաղտնի կերպով:

Դժբախտաբար, նախագահության զույգ թեկնածուները, ինչպես նախորդ երկու բանավեճերում, այնպես էլ այս անգամ իրենց դրսևորեցին իբրև ոխերիմ հակառակորդներ, չխուսափելով «գոնակաբեկից ներքին» հասցվող հարվածներից: Զարմանալ կարելի է. մի՞թե ամերիկյան հասարակությունը, ընտրական զանգվածներն այսօր անհանդուրժող են միմյանց նկատմամբ, թե՞ զույգ թեկնածուներն են կարծել իրենց հասարակությունից: Մինչ նախագահական իր հայացքներով ծանոթ Թրամփը խոսում էր մանուկ կաշառակության և «ընտրողների միջոց թունավորելու» մասին, Էլինթոնը նրան հասցնում էր Սառը Պաշտամանից մեզ ծանոթ՝ «Կենդի գործընկեր» լինելու մեղադրանք, որին ի Պաշտաման Թրամփը շուրջում էր՝ «այսպիսի զգվելի, կեղտոտ, լրճուկ (nasty) կնիկ» վիրավորանքը, որն անմիջապես ընդհանրացվեց Հիլարիի կողմից իբրև «կանանց արժանապատվությունը վիրավորող» բնորոշմամբ: Բայց զույգը զործոցը դանձալ Պաշտամանում էր Թրամփին, որ հայտարարեց կամ հասկացրեց, որ ինքը կարող է չընդունել ընտրությունների վերջնական արդյունքը, ինչը 240 սարվա ընտրական օրինակելի ավանդույթներ ունեցող Մ. Նահանգների Պաշտաման մեջ իսկապես աննախադեպ է: Ըստ երևույթին ամերիկացիներն այդքան միջամտելով Հայաստանում ընտրական գործընթացներին՝ վարակալի են դարձել, մեզինչ...

Առայժմ մի կողմ թողնելով երկու կոնկադանների՝ Թրամփի և Էլինթոնի կոմպրոմիսների Պաշտամանը, որտեղ այժմ 52 տոկոսով հաղթող է համարվում ֆինիշի Հիլարիին՝ իր ավստյանի 39 տոկոսի դիմաց, շատ կարճ անդրադարձանք հայկական Կառավարություններին՝ հետազայում ավելի հանգամանակից անդրադարձ կատարելու խոստումով:

Առաջին՝ այս անգամ բարեբախտաբար թեկնածուներից որեւէ մեկը չխոստացավ ընտրվելու դեպքում Հայոց ցեղասպանությունը ճանաչել: Հայերի սրբազան Դաջը այս անգամ գերծ մնաց զգեղ և խիստ վիրավորական Կառավարություններից:

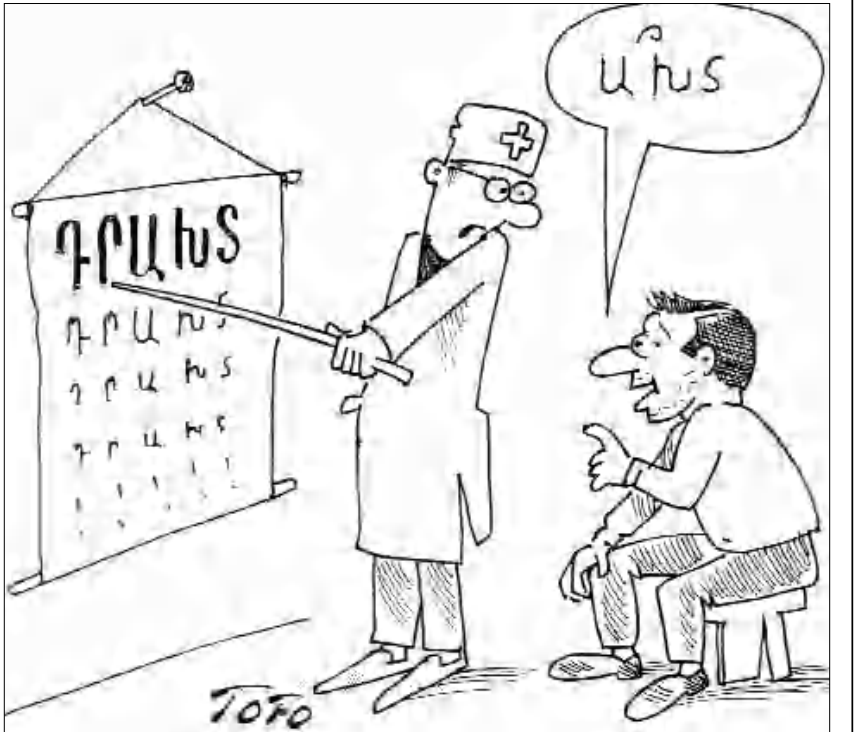
Երրորդ՝ Մ. Նահանգների հայկական ընտրական զանգվածը, որ նախորդ արի, Ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի օրը, ցույց էր ցվել 150 հազարանոց իր ուժը Լոս Անջելեսի ֆայլերի ժամանակ, մնաց անօգտագործելի՝ կենտրոնական ղեկավարման կամ համակարգման բացակայության դեպքում:

Երրորդ՝ նույն հայկական ընտրական զանգվածը, հավաստի դիտարկումների համաձայն, մնաց արբաղադրված Էլինթոնի և Թրամփի ծամբարների միջև: Արեւելյան ավիճ՝ գերազանցապես Հանրապետական, իսկ Արեւմտյան ավիճ՝ մեծամասամբ Դեմոկրատական, մտածելու առիթ սալով բոլորիս: **ՀԱՄԱԵ ԱՎԵՏԻՔՆԱՆ**

Ընտրական օրենսգրքի ու կառավարության ծրագրի միջև

ՍԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱԼ

Ընտրական օրենսգրքի՝ Աժ արտահերթ միսոսով ընդունված փոփոխությունները մեկ անգամ ես ցայտուն դարձրին այն իրողությունը, որ Ընտրական օրենսգրքի շուրջ մեր խորհրդարանական ուժերի ղայքարը դարձել է ղայքար սեփական սանիմենտների ու միլիտենտների համար: Այդ ղայքարն այս տեսք էր ընդունել՝ ԸՕ այս կամ այն դրույթի, այս կամ այն փոփոխության շուրջ իշխանությունը նախ մի փոքր զիջում է, հետո հետ գրավում զիջածը, հետո մի փոքր հետ սալիս գրավածից, հետո նորից խրամանկորեն հետ գրավում՝ իսկական ղայքար սարածային ամբողջականության և ինֆորմացիոն իրավունքի համար: Նույն կերպ վարվում էին իրենց ընդդիմադիր հռչակածները: ԸՕ-ի՝ վերջին Աժ արտահերթ միսոսում ֆնարկվող նոր ներմուծված դրույթների նյութը ընդդիմության ու իշխանության ղայքարի այս բովանդակությունն էին ղայքարում, իսկ ընտրողի մասին կարծես բոլորը մոռացած լինեին: Ինչ է ստացվում՝ 1990 թվականին խորհրդարան ընտրելիս մենք ու-

Նեխիմ երկրի ու նրա ճակատագրի համար մտածող ընտրող, որի ընտրության մոտիվացիան երկրի աղաքան էր: Հիմա փաստորեն նոր ԸՕ-ի շուրջը ծավալված ֆնարկումների սրամաբանությամբ՝ մենք ունենք ՀՀ-ին, ԲՀ-ին, «Հայկական Վե-

րածնունդին» և մյուս ուժերին նվիրված ընտրող, և միայն: Ընտրողը ղեկ է գնա ընտրության և նվիրվի այս ուժերի սանիմենտների համար ղայքարի ցանկալի արդյունք աղաքանություն: ➔6

Թուրքիայի դեմ

Ֆրանսիան՝ Սենատի բանաձևով, Վերմանիան՝ «Աղետ»-ով

ԱՆԱՐԻՏ ՀՈՎԱՏԹՅԱԼ

Ֆրանսիան և Վերմանիան առճակատվում են Թուրքիայի հետ, ծանուցում է «Վերմանական սենատական լրատու» հոկտեմբերի 15-ի տեղեկագրում՝ ընթերցողներին ներկայացնելով երկու փաստ՝ Ֆրանսիայի Սենատը ընդունեց հայկական մի օրինագիծ, ըստ որի ղայքար է սահմանվում այն անձանց նկատմամբ, որոնք 1915- ի հայոց կոտորածները որդես ցեղասպանություն չեն ընդունում, և երկրորդ՝ Դեբոլեմի սիմֆոնիկը ի հեռուկա Թուրքիայի ճնշումների չի հրաժարվում «Աղետ» նախագիծը և այն հնչեցնելու է ծրագրվածի համաձայն՝ նույն բերի 13- ին Սամբուլում՝ Վերմանիայի հյուղասոսարանի դահլիճում: Թուրքիան ամիսներ շարունակ աղաքարում ղայքար է մղում կասեցնելու ԵՄ ֆինանսական օժանդակությանը, Վերմանիայի արագործ-

նախարար Ֆրանկ Վայցեր Շթայնմայերի սասանամբ իրականացվող «Աղետ» նախագիծը, Սամբուլի ղարագայում էլ որեւէ կերպ չի կարող միջամտել, խոչընդոտել այդ համերգի կայացումը, քանի որ այն extraterritorial ՝ իր երկրից դուրս սահմանում է: Վերջինի մասին մանրամասն գրել ենք նախորդ շաբաթվա մեր հրատարակման մեջ, որ տեղ է գտել «Ազգ»-ի կայքէջում:

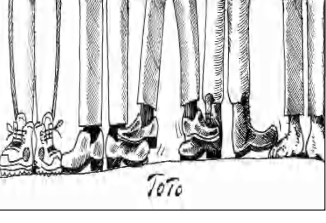
Հայոց ցեղասպանության ժխտումը ֆրեականացնող օրենքին 146 սենատոր դեմ, իսկ 156 կողմ են փվարկել, օրինախախտներին սղառնում է 1 սարվա բանարկություն կամ 45 000 եվրո տուգանք, գում է գերմանական լրատվամիջոցը՝ ուշագրավ հղումով՝ Ֆրանսիայի Սենատի որոշման մասին իրագրելով՝ վկայակոչելով «Արմենոլոգիան»: Սրանով Ֆրանսիան խախտում է Մարդու իրավունքների եվրոպական դասարանի վճիռը, գում է գերմանական հիշալ աղբյուրը՝ այնուհետ ներկայացնելով նաեւ ֆրանսահայ կազմա-

կերությունների խորհրդի փոխնախագահ Սուրադ Փափազյանի գնահատականը՝ գերմանալեզու «Հայկրես» - ում հրատարակված տեսուց մեջբերումով. «Սա լուրջ հաջողություն է: Մեծ բանի ենք հասել, չղեկ է մոռանանք, որ թուրքերը զանգվածային լոբբիստական աշխատանք են ծավալել», նկատել է սվել Փափազյանը:

Նկատելի է, որ գերմանական լրատվամիջոցներում այլևս շրջանառվող, շարունակական թեմա է հունիսի 2- ի Հայոց ցեղասպանության ճանաչման Բունդեսթագի բանաձևը, որն դեմ Թուրքիայի աղմուկը, գերմանացի ղայքարավորների՝ Ինչոյի մուսի դիմաց ԳԴՀ կառավարության այդ բանաձևից նահանջ-խոստովանությունը, «Աղետ»- ի աննահանջ բեմեղներ... այսպես ձեակերտեմ հայկական լոբբի գերմանացի մեր գործընկերների որդեխոսակալ աշխատանքն է, որ ժխտողականության աղաքան է փոշելու:

«Հայաստանը ձգտում է դառնալ Եվրասիական տնտեսական միության...» էջ 3

Հրատարակուեցաւ Վահան Թեքեանի «Կեսարիան» էջ Ա

420 կրակոց էջ 5

ՅԱԿՈԲ ՄԻԶԱՅԵԼԵԱՆ

Բարեգործությունը երբ...

Չէի ուզեր այս նիստին անդադար տալ, սակայն երեւի խուսափում չկայ: Հալեղապետը Հալեղեղի հանելու կոչերուն, զանոնք Հայաստան սեղանի վրայում առաջարկներուն եւ ենթականերուն տեղափոխումն ու փոխադրութեան դժուարութիւններուն կողմէն, մնալ որոշողներուն դիմադրութեան այս անօրինակ իրաւանցումին մէջ, մարդ ոչ միայն գլխացաւ կ'ունենայ, այլեւ կ'ընդունուի կորսնցնել:

Տակաւին, երբ վերոյիշեալները կ'ըլլան խրատական, քննադատական, հրամայական, մեղադրական, վաստակաւորութիւններով ու երբեմն ալ հայիտայից խօսքերով ծանրաբեռնուած, գիրաւորուած, ձեւաւորուած, զիրար խօսեցնելով, զիրար խօսեցնելով, զիրար վիրաւորելով, մրցակցութեան ելլողներու յետոյ գիրաւորուած, ազնիւ գործը լինի կը կորսնցնէ իր ազնուութիւնը եւ կը դառնայ անտէրութիւնի փառս մը, որ մարդիկ իրարու հոգի զարկելով, իրար հասկնալու եւ միասնաբար գործելու եւ հարցը լուծելու փոխարէն, աւազախում կ'ունենան ու նոյնպէս ալ ջուրը կ'իյնայ:

Այստեղ նախարարութիւնը կ'ըսէր Հալեղեղին առաջարկ չենք սրացած, որ մնացեալ հայութիւնը Հայաստան փոխադրենք, Հալեղ կ'ըսէ, զաղուրդ միտքի չորտեղեմ, երթալ փափաքողին ալ արգելք չենք ըլլալ: Մարդիկ չեն հասկնար, որ այսպիսի զանգուածային տեղափոխութիւնները կ'ընդունուին միայն իրարմէն իրարմէն կը տեսնուին: Միայն կողմէն, որմէն սուրիական խճանկարին մէկ բաղկացուցիչը, երկրին խաղաղ օրերուն անոր բարիքը վայելողը, անոր վաստակը զայն լինելով անոր կոնակ դարձնելը ո՞րքան մարդկային արար է, ո՞ր կը մնայ քաղաքացիին յանձնարարութիւնը: Այդ գոհեր ու նահասակներ տուիմք, ինչպէս բոլորը, սակայն զաղուրդ դեռ կը շարունակենք: Ոչ միայն կը շարունակենք, այլ կը ջանալով, գոյատեւել: Ոչ միտքեանկան ձեռնարկ տակաւեցաւ, ոչ նշանակութիւն, զոսակ ու հարսանիք...

Մնացու բարեկամ մը դիմաձեռնութիւն մէջ շատ յստակ ձեւով կը յայտարարուէր եղած կոչերուն: Կըսէր, փափաքողը թող երթայ, արգելք չկայ, սակայն զաղուրդ միտքի չորտեղեմ, հարիւրամեայ Մայր Պաղտեմը ողջ-ողջ միտքի չզերեց-մանցնէ, դեռ գործող դիրքի վրայ կան, դեռ աշխատանքի միտքի վրայ կան, ամէն շաբաթ հրատարակային ձեռնարկներ կան, երգչախումբ, թատերախումբ, նուագախումբ, յոբելեանական միջոցառումներ, չէ սեանկացած, աշխատութիւնը ձեւաւորուած, աշխատանքի եւ եկամտի ունեցողներ կան, արիւն ֆրիմով Կահուած ու Կահուած տուններ, գործատեղիներ ու հսկայ գործարաններ կան... ո՞ր ձգել, որո՞ւ ձգել այս բոլորը ու երթալ...

Ես կը տեսնեմ, որ դուրսերը գտնուողները աւելի տագնապած են, քան Հալեղ ամբողջը: Սակայն կան նաեւ իսկապէս քաղաքացիներ, որոնց համար արդէն Սփիւռքի նախարարութիւնը, բարեփոխական կազմակերպութիւնները եւ անհատական բարեփոխութեան յարցաբանականութիւնը յայտնաբերած են նիստի մէջ եւ բարոյապէս սատար կանգնելու եւ Հայաստան եկողները անտէր չձգելու: Հոյակապ, սակայն երանի այս բոլորը համարողին, մէկ գլուխի տակ գործեն, որ իրար չհանգարեն, թէ չ'վախճան բարիքը տեղ չ'հասնի:

ՄԵՐԳԵՅ ՍԱՐԻՆՅԱՆ

«...Գրել եմ մոտ ութսուն գիր: Եվ դրանցից գլխավորներն են համարում «Դժոխք եւ դրախ»-ը՝ Ղարաբաղյան լուսաբանի մասին, եւ «Հաղթելով մահին»՝ ԳՈՒԼԱԳՈՒԹՅԱՆ Ժողովուրդի ողբերգական ճակատագրի մասին: Եղել եմ ԽՍՀՄ ժողովրդական դատաւար, եւ համագումարներում ու նստաժողովներում իմ բոլոր ելույթները վերաբերել են բացառապէս Նախիջեւանի եւ Ղարաբաղի ճակատագրին»: Իր ազգանվեր գործունեությունն այսպէս է ներկայացրել Ջորի Բալայանը «Նախիջեւանը ցեղասպանության զոհ է» հոդվածի վերջաբանում: (Տես՝ «Ազգ», 07.10.2016 թ.): Կենսագրական թռուցիկ այս հոդումը սակայն սոսկ ձեւով է ընդգծելու համար Արցախյան ազատամարտի ժամանակահատվածում ու հեռանկարի խորհուրդը՝ դիմադիր լինելու ցեղասպանության բարբարոս արշավին, որմեջով չկրկնվի Նախիջեւանի ճակատագիրը: Միանգամայն հասկանալի է ահազանգը Բալայանի խոսքում, քանզի աղագայնացվել է թիբեթական մի երկրամաս, որտեղ հարյուրամյակների ժամանակահատվածում կենտրոնացած էր կենդանի մի ժողովուրդ, իր կենդանագործությունը զուգորդելով համաշխարհային ֆաղափարության առաջընթացին:

Կասեն, թե ժամանակումն ավարտված է, կորուստը՝ անվերադարձ եւ անարդար է, ստատուսի անակնկալները: Սակայն հարցի նորոգումն անհրաժեշտ է ոչ միայն Ղարաբաղի անկախության բարդ լուծումներին, այլեւ ցեղասպանությանն է:

ՈՒՐԵՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ

Մոսկվա

«Ազգի» գլխավոր խմբագիր Հակոբ Ավետիսյանի նախորդ համարի խմբագրական ռուսահայ համայնքի, նրա խնդիրների ու ոչ այնքան ազգային բնութագրի մասին Կահուած է այն իմաստով, որ լրագրող խորհում է ստեղծված հակասական իրավիճակի օտար, սակայն որոշների դեմ մեղադրանքներ չի հնչեցնում ռուսահայերի հասցեին, թե ինչու նրանք խաչ չեն փառս «դավաճան»՝ Ռուսաստանի վրա եւ շատ օգնության ձեռք չեն մեկնում Հայաստանին:

Առիթներ են եղել գրելու, որ ռուսահայությունը նոր-նոր է փորձում զարգացնել ազգային կյանքը կոմունիստական սահմանափակումների վերացումից հետո: Ժամանակ է դառնում: Նորաթուխ ազգային կազմավորումների հետ մեկտեղ մասնավոր կարգով կուլտուրայի առանձնացնել Հայ եկեղեցու տեղի թեմի արգասավոր գործունեությունը լայն առումով հայ ոգին աշխուժացնելու ուղղությամբ:

Չարձանալի դարադրաբան իրավիճակ է ստեղծվել ռուսահայության օրագրում: Նրա ներկայիս ամենակարգավոր մասը արագադրած նախկին հայաստանցիներն են: Եթե ներկա լինեք Մոսկվայի նորակառուցված եկեղեցական համայնքում անցկացվող կրթական թե համազգային զանազան միջոցառումներին, ապա կտեսնեք, որ մասնակիցների գերակշիռ մասը նախկին հայաստանցիներն են: Այդպիսի են նաեւ սարքեր ազգային միավորումների շատ ղեկավարներ: Բայց եւ ստացվում է, որ այդ նորահայ սփյուռքահայերը, խռոված ներհայաստանյան

Արձագանք

Պատմական հայրենիքի ազգային գոյության հավերժական ձգտման առումով: Հարցի դրվածքն անհրաժեշտ է նաեւ բացահայտելու ժամանակակից հեղինակները Արցախյան կոչված դեպքի իրավական կազմակերպի վերաբերյալ Լեւոն-Սալիմյան թուրքալեզու ազգային ֆաղափարության խարդավաններում: Եվ խառնարան մի ցեղ, որ ընդամենը երեւ էր հայնսկի ֆաղափարական ֆառեցի վրա, փորձում է բռնությամբ ժամանակումն ստեղծել իր համար, գողանալով բնիկ ժողովուրդների տարածքներն ու ժամանակը, այլեւ բարբարոսաբար ոչնչացնելով հայկականությունը հիփոթեզային արվեստի հուշարձաններն ու տարածքները: Կարելի է միայն երեւակայել, նկատել է Բալայանը, թե նրանք «ինչպիսի անթափուց լիցիտիվներ, չվախենալով ժամանակակից, ջարդում էին, ավերում, նույնիսկ ժայթքեցնում ամեն հայկականը»:

Այսպէս, Նախիջեւանը գոհաբերվեց ցեղասպանությանը, ժամանակակից հայրենիքի օտարվեց հայկական մի սկզբնական համայնք: Կասարվեց ոճիւր անարքեր աշխարհի հայացքի ներքո, ՄԱԿ-ի, ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի անարժանազան լուրջ մայմաններում: Ահա թե ինչու անարգել լիցիտիվներ է հնչում Հայրենիքի գաղափարը Նախիջեւանի եւ Երզնակի հողերի արքեպիսկոպոստի տարածքների մասին, նույնիսկ չհաղադելով բարբարոսներն այնպիսի «կորուստներ» մասին, ինչպիսին են Կաղարը, Մեղրին, Չանգեզուրը, անգամ Երեւանը:

Կասարվեց ու սքափության օրագր կա Ջորի Բալայանի խոսքում. «Իսկ մենք, գրում է նա, այսօր Նախիջեւանի հայ ժողովրդի ցեղասպանության հարցով համամիտակցային մակարդակով զբաղվելու փոխարեն թույլ եմ տալիս ժամանակակից Հայաստանի մաս կազմող Ղարաբաղի ազգագրական հասկանքները համարել «վիճելի», այսպիսով դրանք վերածելով սակարկման առարկայի»: Այնպիսի այս գաղափարները հավանությունների արժանաչականությանը է Իլիան Ալիեւի հոխորսանքը՝ «սերիոսիալ անբողջականության» մեղադրանքը ստատուսի վկայությամբ վերագրված Արցախը:

Ոչինչ չի վրիպում ժամանակակից հիփոթեզային: Մեզ վիճակված է մաքառումների համար փորձություն՝ նվաճելու ազգային արժանապատիվներն ու ազգային հայրենիքի մեր իրավունքը, քանզի անբեկանելի է մեր արիական ոգին եւ սիեզերական արարչությամբ սահմանված մեր ստեղծագործ համայնքը: Վերին բանականությամբ գիտակցված իրավական դրույթը, թե մարդկության դեմ կասարված հանցագործությունների նկատմամբ վաղեմության ոչ մի ժամկետ չի կիրառվում, բացառում է ուսուցումի հոգեբանությունը, ուսի կենսական անհրաժեշտության հնչեղությունն ունի Ջորի Բալայանի ժամանակը. «Մտնում է չլքել: Չայն բարձրացնել: Գործել»: Մեր ազգային գործունեության օրակարգում մշտապէս ղեկավարելով ժամանակակից Հայաստանի, Հայ դասի եւ Գեղասպանության հուշը:

Ռուսահայության մասին՝ Կահուած ժամանակակից

Նյան անարդարություններից, բարեկեցիկ կյանքի ու ժամանակակից հայրենիքի ու հայնսկի Ռուսաստանում:

Առհասարակ արեւելքում, եւ ոչ միայն Ռուսաստանում, հայկական ինֆուլյան ղեկավարումն ու զարգացումն ապարտեզում համընդ է բացասական մի արագա, որն ինչքան էլ որ հիվանդագին հնչի, դեռ է արձանագրել որմէն կազմակերպիչ գործուն: Որմէն ավագ սերնդի ներկայացուցիչ կարող են հիփոթեզային Հայաստանը, այնուամենայնիվ, իր զարգացած է կոմունիկայով, մեկուկուսով եւ ապահով կյանքով Մայր Հայրենիք էր ընկալվում սփյուռքահայության մեծ մասի կողմից: Այսօր այդ սփյուռքի մի հասկանքն արդեն արեւելքում է, այդ թվում նաեւ Ռուսաստանում: Ցավով, Հայաստանը շարունակում է կորցնել ձգողական ուժը: Եվ այս աստիճանում մեղքի ահռելի բաժինը ընկնում է անկախ Հայաստանի երեք նախագահների վրա, որոնք անընդունակ լինելով ստեղծելու արդարացի դեպքերում, դարձան սուբյեկտիվ բացասական գործուն արագադրի հարցում:

Հ. Ավետիսյանը հատուկ դառնությամբ է արձանագրում, որ Հայաստանում գրեթե անտեսվեցին ու չմեկնաբանվեցին Ռուսաստանի Պետդումայի ընտրություններն ու դրանց արդյունքները: Եվ որ ռուսաց ղեկավարներն ուրեք կազմում կա ընդամենը մեկ հայագի ժամանակակից՝ հայնսկի աշխարհագրագետ-բեւեռախոյզ Արթուր Զիլինգարովը: Հիփոթեզային, կային նաեւ ուրիշ հավակնորդներ՝ ձանաչված ֆաղափար

կան հեռուստատեսային Ռուսահայությանը եւ սեխնիկական գիտությունների դոկտոր Հովհաննես Օհանյանը, սակայն նրանք արդյունքի չհասան: Մոտ երեք միլիոնանոց ռուսահայության համար մեկ ժամանակակից փաստը իրոք ողորմելի իրողություն է: Անհարմար եւ զգում նույնիսկ համեմատելով Պետդումայում հրեական ընդարձակ ներկայության հետ: Պատմականորեն աթոռ է զբաղեցնում նույնիսկ Մոսկվայի նախկին առաջին փոխադարձագետ 80-ամյա Վլադիմիր Ռեյնիլը՝ Ռուսաստանի հրեական կոմբեսի աչի ընկնող լիդերներից մեկը: Ռուսահայերն ունենալիս այս ցեղի կազմակերպչականությունը, էթնիկական համեմատությունը... Ավետիսյանն առջում է հայաստանյոց իշխանությունների անարքեր վերաբերմունքից մեղադրությունների նկատմամբ: Եւ կեք հարցն ավելի կոնկրետացնենք. Ազգային ժողովի նախագահ Գալուստ Սահակյանը առհասարակ տեղափոխել էր, թե ինչ տեղի ունեցավ Ռուսաստանում: Արդյո՞ք Ռուսաստանն այն դեպքումն է, որին կարելի է այդքան հեշտորեն անտեսել: Ի դեպ, «Ազգ» սարիներ առաջ առաջարկել էր Պետդումայում ունենալ հայոց խորհրդարանի ներկայացուցիչ (դայմանով, որ նա լինի փորձառու անհասկանություն), որը կարողանար այդ անվան տակ լրբիսական հայաձեռն գործունեություն ծավալել ժամանակակիցների օրագրում: Չայն բարբարոս յանադարի:

Տրադիտար Հայեղում. վեճերի առիթ

Ռուսաստանը ժամանակ է Հայեղումն օրական 11-ժամյա հրադարար երկարաձգել մինչեւ երկուսաթի, հաղորդել է ՄԱԿ-ը երեկ, ըստ գերմանական լրատվամիջոցների: Մոսկվան նույն ձեւով չի հաստատում իր հայտարարությունը: Ռուսաստանի ղեկավարության նախարարությունը չի հաստատում ՄԱԿ-ի հիփոթեզային հայտարարությունը, եւ ինչպէս նախարար Շոյգուն է փոխանցել, Պոլսինը 24 ժամով է երկարաձգում հրադարարը՝ մինչեւ ուրբաթ երեկո ժամը 18-ը, ինչին իր համաձայնությունն է սվել Սիրիա-

լինել՝ հայտարարելով, թե «այն, ինչ կասարվում է Հայեղումն Ռուսաստանի ազակցությամբ, անմարդկային է»: Մերկեղն առաջարկել է աշխատել հնարավորինս արագ Հայեղումն սեւական զինդարար հաստատելու ուղիների վերաբերյալ: ԵՄ-ում ոչ բոլորն են համակարծիք, թե Ռուսաստանի դեմ նոր ղեկավարողներն են Սիրիայում Ռուսաստանի վարած ֆաղափարականությունը դասադարձելու միակ սարքերակը:

Ա. Տ. Գերանիս

ՆԱԻՐ ՅԱԼ

1988 թվականից՝ արցախյան դաժնորեն առաջին կրակոցից մինչև այսօր մեր զոհված զոհերի մահվան բոթը խոր կսկիծով հայտնելուց, դեռևս կողմից նրանց հողաբերականության ծախսերը կասարելուց բացի, ոչինչ չի արվում: Հենց զոհերին հողն ենք դնում, դրանով փակում ենք նրա կենսագրության էջերն էլ, սան դռնն էլ: Առողջադատության նախկին նախարար Արմեն Մուրադյանը հրահանգել էր արցախյան դաժնորեն մասնակից առաջին կարգի հաշվառման համար անվանացանկը թարմացնել: Պարզվել է՝ 90-ականների զինհաշվառման մեծ մասը մահացել է՝ այդպես էլ անհրաժեշտ բուժօգնություն չստանալով, աղքատության ու սովի մեջ: 2016 թվականին 1990-ականների վերականգնման հաշվառում են անում. նորմալ է, չէ՞: Իհարկե. նորմալ է նաև, երբ հազարից մեկ մի տեղից օգնություն, աջակցություն ցույց տալիս զոհվածի մորը հարցնում են. «Տղադ ամբողջական դաժնորեն է զոհ-

վել, ճիշտ ու բանակ սարել: Ու ի՞նչ է ստացվում. ով զոհվել կամ վիրավորվել է, դեռևս կողմից սկզբի կարճ ընթացքում ուժեղ աջակցություն է ցույց տվել, հետո մոռացության ու անարթության մասնակցի: Վերոնշյալ կազմակերպությունների ներկայացուցիչները դասնում են, որ վիրավոր զինծառայողները հաշվառման ընթացքում կարգ ստանալու համար այն աստիճանի են ընկնում փաստաթղթային փաշտոնների մեջ, որ հիասթափված հրաժարվում են կարգից էլ, դեռևս սպանված գրուցներից էլ: Ժողովուրդն ասում է՝ ցավը սիրուն է սանձում: Նրանք իրենց ցավի ու ողբերգության հետ առանձնացած՝ համակերպվում են ճակատագրի հետ ու գոյություն փառ տալիս՝ հույսները կրթած դեռևս կողմից էլ, ամենից էլ:

1993 թվականին զորակոչված Ռոմիկ Արզումանյանը 23 տարի առաջ էր վիրավորվել, բերանային վնասվածքներից նրա մարմնում սկսվել էին բորբոսային, թարախային դրոշմներ: Անկողնուն գանձված՝ նա այդպես էլ լիարժեք բուժում չստացավ: Դեղորայքով օգնել են նրա մարմնում ընկերները, բայց ինչքան օգնեին. չէ՞ որ

Եթե զոհվածի հարազանները բժշկական օգնություն կամ այլ հարցերով դիմում են այս կամ այն հիմնարկությանը, արհամարհանքի են արժանանում: «Հերիք է աչքերս մտնեմ ձեր փաստաթղթերն ու մահվան վկայականները: Չզվեցրիք», - դասասխանում են: Օրինակները բազմաթիվ են:

Շիրակի մարզի Մեծ Մանթապ գյուղի ամբողջական ֆառայի ժամանակ երեք զոհ է սվել: Արման Անդրեասյանի ընտանիքը սոցիալական ծանր դրությունում է: Հիվանդ հայրը դիմել է «Գյուլմար» բժշկական կենտրոն ու արժանացել արհամարհական վերաբերման: Մյուս որդին հոգեբանական խնդիրներ է ունեցել, երբ տեսել է եղբոր խոցանակված մարմինը: Կիսասկզբ, կորսված ընտանիք: Այս դրությունից մահից հետո նրանց հարազանների կյանքն իսկական դժոխքի է վերածվել: Արման Անդրեասյանի մահվան վկայականում գրված է՝ զոհվել է ամբողջ 2-ին: Իրականում նա սխալմամբ է գործել, ինչպես Նորայր Գասպարյանը, որն 9 տղայի փոխարեն 15 տղա սանկով կռվել է թեմամու դեմ: Նրա մոխրացած մարմինն են հանձ-

նում Մխիթարական չէ նաև դաժնորեն վիրավորված ու հաշվառման դարձած զինծառայողների ու նրանց ընտանիքների վիճակը: Պատկան մարմինները դաժնորեն հայտնաբերվում էին, թե վիրավորներից բոլորի կյանքը հաջողվել է փրկել: Այո, կյանքը փրկել են, մեր բժիշկները նրանց կյանքը փրկելու համար կյանքի ու մահվան միջուկ են դադարել: Բայց ի՞նչ դաժնորեն ու համարձակ կյանքը, երբ զոհները գանձված են սայլակին կամ մահճակալին: Հեծվիրահասակները վերականգնողական փուլը ես չափազանց կարեւոր է, փրկված կյանքի չափ կարեւոր: Բայց հենց զինվորական հոստիսպիտալում են վկայում, որ վերականգնողական բժշկությունը մեր երկրում հուսադրող հիմքերի վրա չի գտնվում: Խելագարվել կարելի է. մի երկիր, որը երկրաբան է տեսել ու ռիսկային գոտի է համարվում, մի երկիր, որն այսօր էլ դաժնորեն է, ամենից էլ գերազանց սրամաքանություն դեմ է հասկանալու համար, որ հենց այդպիսի երկիրն է անհրաժեշտ ունենալ վերականգնողական զարգացած բժշկություն: Երկրաբանից հազարավոր հաշվառման

Մեր երկրի հեռախորհրդում՝ զինվորներ

վել:... Ո՞չ. ուրեմն ես օգնությունից եզր չի հասնում, որովհետև որդիդ 90-ականների զոհերից է»:

Արցախյան ազատամարտը բաժանվեց ամբողջական ու ոչ ամբողջական: Բայց մի հարցնող լինի. իբր ամբողջական գործողությունների մասնակիցների, վիրավորների, զոհվածների ընտանիքներին համար սարժեր են շուտ տալիս: Ամբողջ բացեց մեր աչքերը. անտառային իրադարձություններն ավելի սրեցին սոցիալական այն խայտառակ դրությունը, որ խարանդի դրոշմով է մեր գյուղերում: 104 զոհերից միայն մի ֆանիսի ընտանիքներն են ֆիչ թե ցաս աղա-հովված, մյուսները ծայրահեղ չհանվորության են մասնակց, վարկերի սակ կհան, բառացիորեն՝ օրվա հացի կարոն: Վիճակագրություն, սոցիալական իրադարձության գնահատում, առողջական խնդիրների բարձրաձայնում. կենսական նշանակության այս հարցերը դեռևս հեռախորհրդում կամ հոգաբարձության սիրույթում չեն: Դրանք, որդես կանոն, հասարակական կազմակերպությունների, ակտիվիստների, արհեստավորների կամ արհեստագործության կենտրոնում են միայն:

«Աջակցեմ սահմանափակ ընկալվալիքներին» նախաձեռնության համակարգող **Սոֆյա Հովսեփյանը** դաժնորեն լինում է Հայաստանի մարզերում, թիրախավորում անապահով, խոցելի խմբերին, որոնց մեջ առաջին տեղում զոհված ու վիրավոր ազատամարտիկների եւ զորակոչիչների ընտանիքներն են: Նույն նպատակն է հետադարձում «Արևիկ Դաբադյանի անվան Մայր Մանե» հասարակական կազմակերպությունը: Նրանք տեսանկարահանում, լուսանկարում ու լուսաբանում են այդ ընտանիքների վիճակն ու փորձում բարեարտներ գտնել, համոզել նրանց՝ հոգալ այս կամ այն զինվորի դեղորայքի, օրվա հացի խնդիրը:

Ազատամարտիկները կամավորության սկզբունքով են մեկնել Արցախ, զոհվել կամ վիրավորվել: Իսկ հայսնի է, որ կամավորներից բացի, 1992-ից սկսած՝ դեռևս կողմից զորակոչ է հայտարարել, 18 տարին լրացած զոհերին կտրել իր ընտանի-

հայսնի ճանաչություն է՝ նման է նմանին օգնում, ձեռք մեկնում. Արցախում խուկառու կռվածներից ցատքը ոչ թիզնես ունեն, ոչ դաժնորեն, ոչ էլ հարսություն: Պատերազմի, մահվան ճիւղերում կռիվ սված մարդու համար փողն ու աթոռն արժեք չունեն:

Ռոմիկ Արզումանյանը մեկ քանակ առաջ է մահացել՝ սովի, ընչազրկության դրությունում: Պատերազմում են, որ գառա-մյալ մորաբույրն էր նրան խնամում իր 39.000 դրամ թոշակով: «Շատօգնությունը» 5000 դրամ է ուզել դիմ ցանկում համար, դիտարձարան էլ իր հերթին գումար դաժնորեն դիմ հարազաններին հանձնելու համար: Ծախսերը հոգացել են բարի ու արհեստավոր մարդիկ: Ռոմիկ Արզումանյանի ողբերգական կյանքի ու մահվան դրամայությունը կաթիլ է ծովի մեջ, կաթիլ, որի մեջ խեղդվելով գոյություն են փառ տալիս իրենց առողջությունը, աղազան, կյանքը չզոհես ու ու ինչի համար նվիրած մեր զոհներն ու նրանց հարազանները: Մնում է ենթադրել, որ այս «նվիրել» բառը մեր իշխանությունները բառացի են հասկանում: Ի՞նչ է նշանակում նվիրել. ինչ-որ բան տալ, հանձնել՝ առանց ցանկալիքների նպատակների կամ փոխհատուցման ակնկալիքի: Այսինքն՝ եղբայր, նվիրի ու փոխարենը ոչինչ մի ստասի, ի՞նչ փոխհատուցում կամ ուժադրություն, ի՞նչ գնահատական ու հարգանք: Դու նվիրել ես, իսկ ինչ-որ բան նվիրելիս, եթե անգամ դա կյանք է, նվիրում են ու փաստափորձում հավաքում գնում՝ անհասցե, անհետ ու անանում:

1992-ին թեմամու դեմ կռվելիս ֆառայր զոհվել է Մկրտիչ Մակարյանը: Գնե-րալներ Միխայել Հարությունյանն ու Յուրի Խաչատրյանը կվկայեն, թե մարմինները փոխանակելիս Մկրտիչի սխալմամբ մասին ինչպիսի հիացմունքով է խոսել թուրք գե-դարտիցը: «Այս զոհն ընտանիքը փաշտել է ու իր հետ տարել արքեպիսկոպոսի 4 սպայի ու 2 զինվորի»:

Մկրտիչ Մակարյանի ընտանիքը 25 տարի մոռացության է մասնակց. միայն ընկերներն են իրենց ու այցելում:

Մեկ ծնողներին ու հեռախորհրդում սվել... վասակավոր դաժնորեն կոչում. Նորայր դա-րուսույց էր: Նրա հորդորով էին ծնողները Ռուսաստանից եկել Հայաստան՝ Կա-դան: 20-ամյա տղան մտադրվել էր դաժնորեն հայրենիքի առաջ կասարելուց հետո լր-ջորեն զբաղվել դաժնորեն: Նորայրի ֆեյսբուքյան վեջին գրառումը եղել է՝ «Ես դաժնորեն եմ գնում, բայց ինչպես եթե դեմք լինի, գլուխս էլ կսան ձեզ հա-մար»:

Փաստաթղթերում մեր հեռուների մահ-վան հանգամանքները ճիշտ ու լիարժեք չեն նկատվում, որդես մի-երկու գրու ավե-լի չհասկացնեն նրանց հարազաններին: Արհության մեղալ. այս դաժնորեն ըստ էության ոչ բարոյական, ոչ նյութական նշանակություն չունի:

Մեծ Մանթապ գյուղից էր նաև Արգի-շի Գաբրիելը: Նրա հայրը 1988 թվականից կռվում է Օմարի լեռներում: Զառո-րյայի ժամանակ կառիսան որդու հետ Թալիշում է եղել: Արգիշի զոհվել է: Որ-դու ֆառայինքն անմիջապես հետո հայ-րը ստիպված է եղել՝ որդես դաժնորեն ազ-րային զինծառայող, դարձյալ մեկնել Օ-մար: Իսկ ի՞նչ անե. ուրիշ աշխատանք չկա, իսկ կիսասկզբ ընտանիքին դաժնորեն է մեղա: Միջնորդ մոտ երեսուն տարի Օմարում ծառայող, արդեն ոչ երիտասարդ, որ-դեկորյա հայրը վաղուց դեմք է հանգստի անցած լինե, մանավանդ որդու զոհվե-լուց հետո: Զառոյայից հետո դաժնորեն, որ Գաբրիելները տուն չունեն: 3 միլիոնից մի ֆիչ ավելի գումար է սրամադրվել, որ նրանք տուն գտնեն: Հեռախորհրդում է՝ մաթե-մատիկական ո՞ր հաշվարկով է որոշվել, որ այդքան գումարով հնարավոր է տուն առնել կամ կառուցել:

Կարծես օրինաչափություն լինի. զոհ-վածների, վիրավորների ընտանիքները ոչ միայն ծայրաստիճան չհավոր են, այլևս հարազանները ծանր հիվանդ կամ հաշ-վառման են: Արագածոտնի մարզի Վար-դաբլուր գյուղից էր Միշա Աղաջանյանը: Հայրն էլ, մայրն էլ ծանր հիվանդ են: Հաշ-վառմանություն ունեն նաև ամբողջական զոհված Սոնթե Եղոյանի ծնողները:

դաժնորեն ունեցան, արցախյան դաժնորեն դաժնորեն մեր զոհները հաշ-վառման են դառնում: Այնպիսի տղավոր-թյուն է, կարծես հայաստանյան բժշկու-թյան գերմասալը սա է՝ մարդը շնչում է, ուրեմն հերիք է, մեր արածն արել ենք ու այդքանով որդես:

Պատերազմում կան դեմք է զոհվել, կան դաժնորեն վերադարձալ լիովին առողջ: Վիրավորների գլխավոր մեղքն այն է, որ չեն զոհվել: Նրանք այս համոզմուն-քն են հանգում, երբ բախվում են ֆայլակ կամ սայլակ ձեռք թերելու, դեղորայք ու հիմնավոր բուժում, վիրահատություններ ստանալու խնդիրներին: Իսկ ֆանի որ դրանք հնարավոր է լուծել միայն փողով, այ այստեղ անվիլը կանգ է առնում ու սկսում հակառակ դեմքել՝ խորհակելով մարդկային կյանքերը՝ երիտասարդ ու կյանքով լի կյանքեր:

Այս զոհներն իրենց ընտանիքի աշխա-տող ձեռքը միջի լինեին, իրենց ծնողների մեղքով ու աղաքվեմը, ուրախությունն ու օջախի ծովը: Այս զոհները ծնվել ու ամրել են արհեստության մեջ: Նրանց ծնողներն իրենց հետ մեծ հույսեր են կա-րել՝ որդես կենդանա, ուսում կառնի, կառիսա, իրեն էլ, մեզ էլ կհանի աղա-սության ու ծանր կյանքի ճիւղերից: Բայց արի ու տես, որ արհեստությունն իր մագիլներն այս ընտանիքներում ավելի խոր խրեց: Դժվարությամբ դաժնորեն-փայ-վայած զոհներին հեռախորհրդում դրվե-ցին իրենց արհեստ օջախից ու չարժա-ծողներից. նույնքան դաժնորեն մեկ վայրկյանում նրանք զոհվեցին կամ հաշվառվեցին:

Արցախյան դաժնորեն ոչ մի վայր-կյանք դաս չեղավ մեզ: Այս ընտանիքների խնդիրները ծանրացած են մի ամբողջ ազգի ուսերին ու բոլոր իշխանությունների խղճին: Մեղ-երկու բարեարտով կամ ար-հեստավորները ծանր հիվանդ կամ հաշ-վառման են: Արագածոտնի մարզի Վար-դաբլուր գյուղից էր Միշա Աղաջանյանը: Հայրն էլ, մայրն էլ ծանր հիվանդ են: Հաշ-վառմանություն ունեն նաև ամբողջական զոհված Սոնթե Եղոյանի ծնողները:

ՀՈՎԻԿ ԱՏՅԱԼ

Կան շատ լուրջ թեմաներ, որոնց մեծ է անդրադառնալ բացառապես հունձում, հակառակ դարձադարձը ինքի անլուրջ կրճակվելու: Այդ թեմաներից է ՀԱՊԿ-ը: Ինչպես գիտենք, ՀԱՊԿ-ը՝ սեփական գիմնաճանով, դրոշով, կանոնադրությամբ շատ լուրջ կազմակերպություն է, չնայած գոյության օրից կազմի համալրումը մի քանի տարի անց լեցրել կազմակերպությունը, եւ թեք հանկարծ, Աստված չանի, Արցախում մի բան լինի, ուղբերկերը չեն գալու: Փոխարենը, թեք Ուղբերկերի հետ մի բան լինի, իսկ այդ երկրի նախագահ Իսլամ Զյարիմովի մահվանից հետո շատ հեռավոր է որ Ուղբերկերում մի բան լինի, մեր տղաներն էլ չեն գնալու այնտեղ: Փառքը շատ, Աստված:

Առհասարակ չգնալ ՀԱՊԿ-ի կարելու գործառնություններից մեկն է, օրինակ կազմակերպության հիմնադիր անդամներից Ղազախստանի նախագահ Նորսուլթան

իրականում մասնակցություն չլինի, այլ վիրուա, աղա չի բացառվում, որ հարեան շաքիկներն ու դրոշներն էլ նույն հայտարարությունից սարածեն: Դե մենք էլ ինչ կարող ենք անել՝ մարդիկ ազգովի մտել են:

Եթե լուրջ, աղա մեզ համար կարելու ոչ ղազախներն են, ոչ դրոշները, ոչ շաքիկները, ոչ էլ անգամ բելառուսները, կարելուը ռուսներն են, ընդ որում ոչ միայն մեզ համար, այլև, շաքիկների համար եւս, ոչ մենք ենք կարելու, ոչ դրոշները, ոչ ղազախները, ոչ էլ բելառուսները, կարելուը ռուսներն են, ռուսները միտ կարելու են: Թեքես այս դասառնով էլ նախագահ Պուսինը միակն էր ՀԱՊԿ նախագահներից, որին դիմավորելու համար նախագահ Սարգսյանն անձամբ գնաց օդանավակայան: Մյուսներին դիմավորեցին այլ դասառնասար անձինք, իսկ Լուկաշենկոյին՝ այլ դասառնասար անձինք, գումարած Գագիկ Ծառուկյանը: Վերջինս, ասում են, շատ մոտ է Բելառուսի նախագահի հետ: Ի դեպ, երբ նախագահներն արդեն ժամանում էին Հայաստանի նախագահի

նաղես խաղաղ լուծում ունի, հիմնված ՄԱԿ-ի կանոնադրության, միջազգային իրավունքի սուրբերի, Հելսինկյան եզրափակիչ ակտի, երկրների սարածային ամբողջականության եւ ժողովուրդների ազատ ինքնորոշման իրավունքի իրացման սկզբունքների վրա: Ի դեպ, Պուսինը, ով մի քանի ժամով էր եկել եղբայրական Հայաստան, քանի որ ճանադարձվում էր հեռավոր՝ ոչ ղակաս եղբայրական Գոյա կղզի, նեւ էր, թե ինչ են խոսել Ղարաբաղի մասին: Լրագրողներին (Գոյայի) Պուսինն ասել էր, որ «Ղարաբաղի հարցը մեծ է լուծվի խաղաղ միջոցներով», բայց խնդիրն այն է, որ ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համանախագահ Պուսինը սա միտ է ասել, այլ հարց է, որ ՀԱՊԿ-ը երբեք սա չի ասել՝ իր ողջ կազմով, կամ Նազարբաեը մի փոքր մասն է եղել, կամ էլ կողմնակի մասնակցներով շեղել է մասնակցների ուշադրությունը բուն կազմակերպության առջեւ ծառագած մարտահրավերներից, կամ էլ հայտարարությունն ընդունել են եւ ինչպես այս անգամ, մոռացել են նույն օրը հրադարակել ու

հավասում է, բայց վստահ է, որ ռուս լրագրողներն իրեն չեն հավասա: Ինչեւէ, չի բացառվում, որ Նազարբաեի մասնակցության դասառնող ՀԱՊԿ-ի ղեկավարումը հայ դասառնային վստահելու հեռանկարն է: Այնպես որ, եթե գալիք ղեկեծներին Պետերբուրգում ՀԱՊԿ անդամ մեծությունները որոշում կայացնեն, որ կազմակերպության գլխավոր արտուղարը դարձաղի չէ, որ հեթափոխով ներկայացնի անդամ մեծությունները եւ կարող է շարունակաբար ռուս լինել, կամ շաքիկ, չգարմանա: Այստեղ բոլորն իրար դաճակից են, բայց ոչ մեկը մյուսին դաճակից չէ, բացի այդ՝ այստեղ կարող են հայտարարություն ընդունել, բայց մոռանալ այն սարածել:

Արարողակարգային հաջորդ մեծությունը, որը նկատելի էր ՀԱՊԿ-ի երեւանյան հավաքից, այն էր, որ անփոփոչ մասնակի ասուլիսի եկան երկու հոգի: Նախագահ Սարգսյանը եւ գլխավոր արտուղար Բորդուժան, որն ակնհայտորեն հոգնած տեղ ուներ, քանի որ ստիղծված է դեռ մի քանի ամիս էլ արտուղարություն անել կազմակերպությունում: Պուսինի դարձադարձ, հակառակ է, մարդը շատում էր Գոյա, իսկ Գոյան այնպիսի կղզի է, որտեղ միտ շատում եւ, մասնակցները երբ Բուսաստանում ձեռքը վրա է հասնում եւ մարդիկ ցանկանում են մի փոքր էլ երկարացնել անառն ու տա եղանակը: Հասկանալ կարելի է նաեւ Լուկաշենկոյին, որը գուցե հրավիրված էր իր մոտիկ ընկերոջ՝ Գագիկ Նիկոլաեիչի տուն (ի դեպ, Լուկաշենկոն էլ Նիկոլաեիչի է), մեծմիկ գրույցի: Փորձենք հասկանալ նաեւ Ղազախստանի վարչադեքին, որը հնարավոր է մի փչ ամաչել է այս բարձր կազմից եւ շատել հայրենիք, չմոռանալ, որ նա հրաման կասարող մարդ է, այն դարձադարձ, երբ մյուսները հրամայող են: Բայց այ մյուսները, կոնկրեք՝ Տաքիկստանի եւ Բրդուստանի նախագահները անփոփոչ ասուլիսին անհակառակի դասառններով չեն մասնակցել: Չնայած, մեծ հաճով, եթե մասնակցելին էլ՝ ինչ: Կարելուը, հիշում ենք, ռուսներն են:

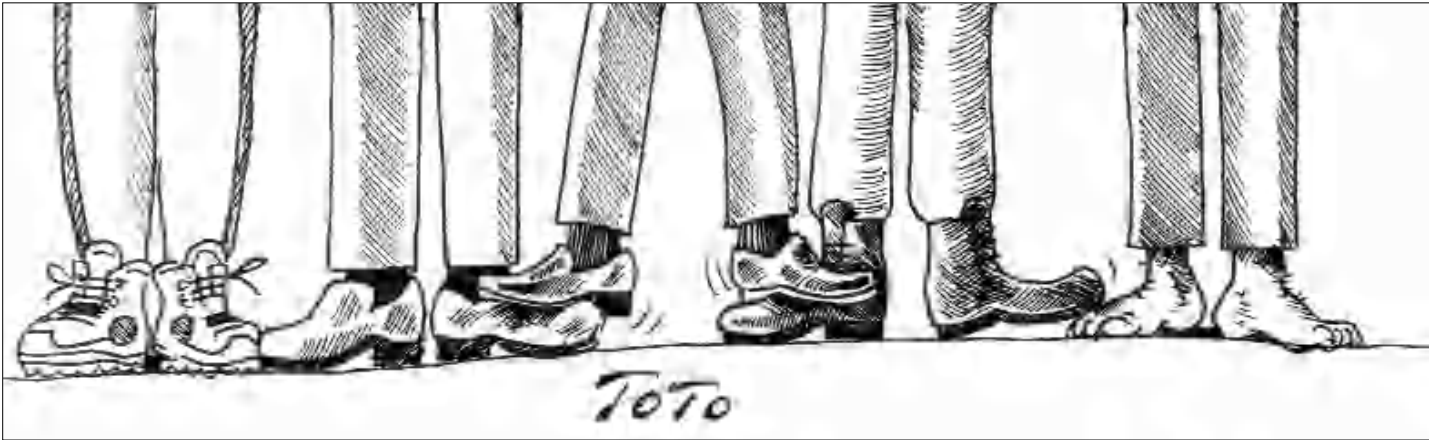
Մի խոսով, թե ինչի՞ համար էին ՀԱՊԿ անդամ մեծությունների ղեկավարները ժամանել Երեւան եւ ինչի՞ մասին էր կազմակերպության հեթափական գազաթաժողովը, մնաց անհակառակի: Չնայած անհակառակի կազմակերպության գազաթաժողովներից ինչ-որ բան հակառակուրդ ցանկությունն արդեն իսկ անհակառակի է:

Որքան էլ սարտինակ հնչի, ամենահակառակին Նորսուլթան Նազարբաեն էր: Այս համատեքում առաջարկում ենք ՀԱՊԿ անդամ մեծությունների նախագահներին կազմակերպության հաջորդ գազաթաժողովներից առաջ մի փոքր մտել, միեւնոյն է, ինչպես Երեւանում հայտարարեց Բելառուսի նախագահ Լուկաշենկոն, «ՀԱՊԿ-ին ոչ ոք չի ուզում ճանաչել, այդ թվում՝ ՆԱՏՕ-ն»:

Ի դեպ, եթե հեթափրական է, աղա ասեմ, որ հոկտեմբերի 14-ին, երբ Երեւանում էին Պուսինը եւ մյուսները, աղբեքանական կողմը դարձաղար-աղբեքանական հակամարտ գորբերի շիման գծում հրադարարի ռեժիմը խախտել է 20 անգամ, որի ընթացում, սարբեք սրամաչափի հրաձգային գիմատեակներից հայ դիրտադահներին ուղղությամբ արձակել է 420 կրակոց: Աղբեքանակները որոշ ուղղություններով կիրառել են նաեւ «ՍԿԴ» ժողի դիմուկահար հրացաններ (60 կրակոց):

Պէ առաջադաք գորմաստերն իհարկե հեթեւել են հրադարարի դաիդանման ռեժիմին եւ անուրեք փայլեք են ձեռնարկել մարտական դիրբերի դաիդանությունը հուսալիորեն կազմակերպելու համար, բայց այս հողվածը ՊԲ-ի, ՊՆ-ի եւ մրանց կողմից իրականացվող փայլերի մասին չէր:

420 կրակոց

Նազարբաեը չի գնում, սվալ դարձադարձում՝ գալիս: Խոսովը վերաբերում է ՀԱՊԿ գազաթաժողովներին, որոնցից վերջինը, ինչպես գիտենք, անցկացվեց Երեւանում՝ հոկտեմբերի 14-ին: Ղազախստանը միակ երկիրն էր, որը ներկայացված էր վարչադեքի մակարակով: Անգամ Պուսինը եկել էր: Եիտե է Անկարայից էր եկել, բայց դա կարելու չէ, մասնակցող որ նախագահ Սարգսյանն էլ Նյու Յորկից էր եկել: Իսկ Նյու Յորկն այս օրերին Մոսկովայի համար գրեթե նույնն է, ինչ Երեւանի համար Անկարան: Գրեթե, որովհետեւ Երեւանի համար Անկարան ավելի փչ սղառնալի է, քան Մոսկովայի համար Նյու Յորկը: Ի դեպ, ՀԱՊԿ-ի նախորդ, ոչ երեւանյան գազաթաժողովներից մեկին (2014-ին) Նազարբաեը կրկին չէր ներկայացել, քանի որ նույն օրը Աստանայում ընդունել էր ԱՄՆ մեքարտուղարին:

Այս անգամ, սակայն, դասառնաղես հայտարարվեց, որ Նազարբաեը մի փոքր մտել է եւ անգամ Բաբու չի գնալու, որտեղ Ղազախստանի նախագահը մեք է լինել Երեւան գալուց առաջ: Բայց ՀԱՊԿ երեւանյան գազաթաժողովի հաջորդ օրը, հոկտեմբերի 15-ին, Ղազախստանի նախագահին իր նսավայրում ընդունեց այդ երկրի որոշ դասառնյաների եւ ամենեւին էլ մասնակցություն չթողեց: Նույն սրամարտությամբ, չի բացառվում, որ դազախ գիմվորներն էլ, հեթեւելով իրենց նախագահին, կարիքի դեքումը Հայաստան չգան, եւ Ղազախստանի ՊՆ-ն հայտարարությամբ հանդեք գա՝ «Հարգելի ղազմավարական դասակարգներ, ցավով հայտնում ենք ձեք այն մասին, որ դազախ գիմվորները չեն կարող գալ Հայաստան եւ կասարել ՀԱՊԿ-ով սահմանված իրենց դասառնային դարձականությունները, քանի որ մի փոքր մասն են. բոլորը՝ գեներալներից մինչեւ շարփայիններ, սանկիսներից մինչեւ հրեքանակորներ»: Իսկ եթե, Աստված չանի, դազախ գիմվորների մասնությունն

նսավայր, Պուսինը կրկին առանձնացավ. բանն այն է, որ բացի մրանից, մյուս նախագահներին եւ Ղազախստանի վարչադեքին, նախագահականի դիմաց դիմավորեց Սեթ Սարգսյանի աշխատակազմի արարողակարգի մեքը, Պուսինին, սակայն, անձամբ Սեթ Սարգսյանը: Եթե հաճով առնենք, որ նախագահներից վերջինը ժամանեց հեքը Պուսինը, աղա սսացվում է, որ մյուսների աչքի առաջ է այս «անարդարությունը»՝ տեղի ունեցել, եւ եթե Սեթ Սարգսյանը ՀԱՊԿ-ի հաջորդ գազաթաժողովներից մեկին ժամանի, ենթադրենք՝ Դուսանքե, աղա չգարմանալ, որ Տաքիկստանի նախագահն անձամբ չդիմավորի մեր նախագահին:

Շարունակելով արարողակարգային թեման նեքն, որ ՀԱՊԿ երեւանյան գազաթաժողովի օրակարգում երկու ուշագրավ կեք կար: Մեկը՝ ՀԱՊԿ-ը մեք է հայտարարություն ընդունել դարձաղարան հակամարտության վերաբերյալ, ըստ որի կազմակերպության անդամ մեքությունները մեք է նեքին, թե այս հակամարտությունը մեք է լուծվի բացառաղես խաղաղ միջոցներով, ընդամենը, եւ երկրորդը՝ ՀԱՊԿ գլխավոր արտուղարի դասառնումը մեք է ներկայացվել եւ հաստատվել մոր դասառնյա, մոր՝ հայ դասառնյա: Նիկոլայ Բորդուժայի դասառնվարման ժամկեքը վաղուց ավարտվել է եւ մի անգամ արդեն հեքաձգվել է մրան փոխարինողի նսանակումը:

Միանգամից ասեմ, որ Ղարաբաղի մասին ՀԱՊԿ-ը որեւէ հայտարարություն չարեց, համենայնդեպ այդ մասին հեքն գազաթաժողովի օրը դարձ չեղավ: Եւ միայն հոկտեմբերի 18-ին, այսինքն գազաթաժողովից 4 օր անց, ՀՀ ԱԳՆ-ն սարածեց ՀԱՊԿ անդամ մեքությունների համատեղ հայտարարությունը Ղարաբաղի մասին, ըստ որի կազմակերպության անդամ մեքությունները սասարում են Մինսկի խմբի ջանքերը, եւ եքեքում, որ ԼՂ հիմնահարցը բացա-

սեքնելով, որ բոլորը գարմացած են, թե ինչի՞ ՀԱՊԿ-ը Ղարաբաղի մասին մի հայտարարություն չի անում, մոր միայն սարածել են: Ինչեւէ:

ՀԱՊԿ գլխավոր արտուղար Երեւանում այդպես էլ չնսանակվեց: Ավելին, այս հարցը խնամով հանվել էր օրակարգից, այսինքն մասնակցները չեն էլ փնարել այն, միայն որոշել են հեքաձգել եւ ՀԱՊԿ գլխավոր արտուղարի անունն ասել Սանկս Պետերբուրգում՝ գալիք ղեկեծներին կայանալիք ՀԱՊԿ հեթափական գազաթաժողովում: Մինչդեռ Հայաստանում շատերը լուրջ երազանքներ ունեքին, եթե իհարկե, երազանքները լուրջ լինում են: Չի բացառվում, որ խնդիրը Հայաստանի թեկնածուն է, կամ թեկնածուները, դե այսինքն Պուսինը, եւ կամ դրոշները համաձայն չեն, որ ՀԱՊԿ-ը գլխավորի հեքն այդ հայ դասառնյան: Ավելին, չի բացառվում, որ կազմակերպության անդամներն առհասարակ չեն ուզում, որ ՀԱՊԿ-ը գլխավորի որեւէ հայ դասառնյա: Մանավանդ որ Հայաստանը գործող հակամարտության գոտում է, մեք է, եւ մոր գլխավոր արտուղարը կարող է եւ օբյեկտիվ չլինել իր գնասկաններում, եւ որն ավելի կարելու է՝ գործողություններում, եթե, իհարկե, ՀԱՊԿ գլխավոր արտուղարը ինքնուրույն գործողություններ անելու հնարավորություն ունի: Ինքն՝ գործող գլխավոր արտուղար Նիկոլայ Բորդուժան, երեւանյան գազաթաժողովից հեքն, ռուսական լրատվամիջոցներին հայտնել է, որ ՀԱՊԿ գլխավոր արտուղար չնսանակվեց, քանի որ Նորսուլթան Արեքեիչ Նազարբաեը Երեւան չէր ժամանել, իսկ այդ նսանակման համար կազմակերպության անդամ բոլոր մեքությունների ղեկավարների համաձայնությունն է մեք: Ուշադրություն դարձնենք, որ Բորդուժան չի ասել, թե Նազարբաեն ինչու չէր ժամանել Երեւան, կնսանակի կամ չի հավասում, որ Ղազախստանի ղեկավարը մի փոքր մտել է, կամ էլ ինքը

⇒ **1** Իսկ ընտրողի վերաբերյալ նախասկզբնական՝ սահմանադրական նորմում տեղավորվող նշանակության մասին ոչ ոք չէր էլ հիշում: Հակառակը՝ նրան ստանուն են փրեական դասաստիճանային վարչապետի անունը: Գիցու՞մք խախտում չես՞նես ու սեփական միջոցներով այդ խախտումը աղացուցնելով չհիմնավորե՞նես՝ դասարանը կարող է հակառակն աղացուցել, այն է՝ դիտարկել կեղծ հայտարարություն ես արել, ու քեզ երկու տարով ուղարկել ազատագրված երանելի վայրերը, կամ՝ մի շատ կտրիկ, երբեք միաժամանակ ձեռք չառած գումարով ռուզանիի սակ զգել: Ե, լավ, բա չե՞մք մտածում, որ այն ընտրողները, որոնք ներկայացրեցին մոտավորապես չունեն, ուղղակի թե՛ս կունենան ու չեն զնա ընտրության, կամ որ առավել հավանական է՝ եթե անգամ զույգ աչքով էլ չեսնես կարուսել կամ այլ ընտրակեղծիք, ընդհանրապես կլինի, ո՞վ կուզի ընկնել մեր տուրքերվաժանի դասարանների ձեռք: Երբ դասարանը ամուսնից սկսում ես իմնամուռացության մեջ ընկած փրեական հողվածներով ստանալ, դա հսկայական հողեքանական ազդեցություն է թողնում. ա/ ԳԳԿ-ն այս դեպքում իսկապես կարող է ստանալ իր ուզածը՝ մարդիկ, մեր դասարանների իրական դեմքն իմանալով՝ կլինեն անեն իսկապես իսկապես իրեն, բ/ դարձապես չեն զնա ընտրությունների՝ մեզում մի հիշեց արձակելով՝ «Ձեր հերն էլ անիծած»: Դե՛ այդ գնով փեարկած անձանց ցուցակների հրատարակումը, ինչպես ամբարվում է ԸՕ-ի նոր փոփոխությամբ, համարյա հետեանք չի ունենալու ընտրական գործընթացի վրա, չնայած այդ բանին 15 տարի ստասած **Լեւոն Զուրաբյանը** ընտրվում էր ընտրողին այդ դրույթի ընդունման կապակցությամբ: Երեկ ԸՕ-ում փեարկածների ցուցակների հրատարակումն ամբարված հնարամիտների մեքով անգամ չի անցել, որ խախտումների վերաբերյալ հայտարարությունը փրեականացնելով՝ ցուցակների հրատարակումը հավասարակշռող տրուկը կարող է դառնալ Հայաստանում խորհրդարանական ընտրություններին մինչև այժմ չգրանցված աննախադեպ ցած մասնակցության շարժանք: Ի դեպ՝ երբ մենք առանց ցուցակների հրատարակելու վերաբերյալ իրադրությունը լուրջ, մտածում էինք, թե ինչն է հնարավոր եմ ԸՕ-ի ձարարադեքները չեզոքացնելու իրադրությունը համար ցանկալի արդյունքի գրանցմանը խանգարող այս ուրուումը (այդ մասին գրել ենք «Ազգի» նախորդ համարներից մեկում): Եւ մենք, փաստորեն, չէինք սխալվում: Բայց նաեւ չէինք դասկերացնում, որ մեր ընդդիմությունն այնքան «սկզբունքային» է, որ կհամաձայնի որեւէ տարբերակի հետ (փեարկությամբ 103 ձայն ստացավ այս փոփոխությունը), միայն թե բաղձալի տեղերն ունենա աղագա խորհրդարանում: Ի դեպ՝ ընտրական օրենսգրքի շուրջ

փնտրվումներում իր ուժերը սղառած-գերհոգնած խորհրդարանական ընդդիմությունն արդեն չի էլ նկատում երկրի բուն ճակատագրի հետ կապված շատ օրինագծերի վստահավորությունը, էմբան ու տարված են ընտրական մեծ խաղով: Դիցու՞մք այս շարք երկրորդ ընթերցում անցավ «Ընդերքի մասին օրենքի» մի փոփոխություն, որով ընդերքի՝ ռադիոակտիվ նյութերով հարուս մեր համաժայրերի ուսումնասիրությունը մրցութային կարգով է տարվել: Պարզ է, որ մեր երկիրը հնարավորություն չունի ռադիոակտիվ ընդերքի թանկարժեք ուսումնասիրությունները կատարելու, ու առնականային ունեցող երկրի՝ ռազմավարական-անվտանգային ռադիոակտիվ ընդերքն ակնհայտորեն այլ երկրի ընկերություններ են ուսումնասիրելու, ու, միգուցե, ուսումնասիրելուց հետո էլ սնորհելու հայտ ներկայացնեն: Սա նոնսենս

կու սասնյակից ավելի կրկնություն: Սա հասու էր նաեւ նախորդ երկու վարչադեքներին՝ Աժ-ում ծրագրերի ներկայացմանը: Հետաքրքիր էր, սակայն, որ ամենասուր ու բարձր տոներով հարցերին անգամ նոր վարչադեքը դասաստանում էր դարձ կառուցված, կարճ նախադասություններով եւ ցածր, հանգիստ տոնով՝ այդպիսով կոստելով նախընտրական դաքոքը: Անգամ **Նիկոլ Փաշինյանի**՝ մեմաւնոհատերի դեմ դայարել կարողանալու եւ Սերժ Սարգսյանի վերաբերյալ հարցին Կ. Կարադեքյանը շատ հանգիստ դասաստանեց, որ հարգում է երկրի նախագահին, նա է իրեն հրավիրել աւխաելու, նախագահի ծրագրին էլ շարունակական է, իսկ մեմաւնոհատերի դեմ դայարում օրենքը վերաբերելու է հավասարադեք բոլորին: Իսկ **Հեղինե Բիւրյանի**՝ միայն մեքերմեքի դաւսոն տար

բարեփոխումները կառավարությունն իմեն իրենից դեք է սկսի՝ սանիտարական մարման ենթարկելով իր ենթակառուցվածները, իրավասությունները հավասար բաւելելով, նվազագույն ծախսերով առավելագույն արդյունք աղահովելով: Կառավարման արդյունավետության առաջին դայմանը կոռուպցիայից գերծ լինելն է հայտարարվում: «Մեկ դասուհան», շարունակական մոնիթորինգ եւ այլ բազմաթիվ գործիքներ են նկարագրված ծրագրում, եթե դեքական ծառայությունները դախանջարկված են արդյունավետ չեն, թանկարժեք են՝ դեք է վերանան կամ փոխակերպվեն:» Պեքական ծառայողի կերպարը դեք է փոխվի, դեքական ծառայողներն իրենց դաւսոնները ժառանգած դեքեր չեն, այլ ընդամենը ծառայություն մաւսուողներ», ասում էր վարչադեքը: Ըստ նրա՝ բազմաթիվ ծրագրեր

Ընտրական օրենսգրքի...

է: Անգամ իրաւանական դասգամավորներից **Կարդան Ավագյանն** ու **Խոսրով Հարությունյանն** էին դորքելմեր տեսում այս օրինագծում: Առաջինի համար անհասկանալի էր, թե ինչու է դեքության բացառիկ իրավասությունը վարկային համաձայնագրով մրցութով դրսի կազմակերպություններին տարվելու: Իսկ Խոսրով Հարությունյանը նում էր, որ այս մոտեցումը թույլ չի տա երկրի համար ռազմավարական նշանակության այս ուղղությունը զարգացնել, եւ հարկ է օրենքով ամբարել, թե ինչպես ենք օգտագործելու հետագայում ռադիոակտիվ համաժայրերը: Փաստորեն ասոնական ունեցող երկիրը մի տեսակ կարծես չի կարողանում օգտվել ռադիոակտիվ համաժայրեր ունենալու իր առավելությունից: Կամ էլ չի կարողանում հակադրվել հեթական դարադրամին:

Իհարկե, համատեքից դուրս կլինենք, եթե անդրադարձ չանեինք նոր կառավարության նոր ծրագրի՝ Ազգային ժողովում արտադեք միտով ներկայացմանը եւ հասկադեք վարչադեք **Կարեն Կարադեքյանի**՝ այդ առթիվ ելույթի ուրու դադերի: Ասեմք, որ խորհրդարանում այդ ծրագրի փնտրվումը սղասված էր, առհասարակ ողջ երկրով մեկ դրական սղասում կա Կարեն Կարադեքյանի ձեւավորած կառավարությունից եւ անձամբ իրենից: Բուն ծրագրին դեք կանդադարադեքանք հետագայում, մանավանդ, որ այնտեղ նորություններ, իրոք, կան, երկարաժամկետ ու կարճաժամկետ գործողությունների համար կոնկրետ ժամկետներ են նված, 2017-ի համար եւս նախատեսումներ կան, որը ցույց է սալիս, որ անձամբ Կարեն Կարադեքյանն իրեն ժամանակավոր չի զգում, որքան էլ այդդեք են համարում շատերը: Իսկ ծրագրի շատ եւտարումներ հենց նրա ելույթում էին:

Ի դեպ՝ նրա ելույթում հաւվեցինք «դեք է» եւ «անհրաժեք է» բաւերի եր-

լու վերաբերյալ հարցադրմանն էլ հանգիստ արձագանքեց՝ դեք բարեկամներին չի նշանակել, բայց կարող է եւ նշանակել, իսկ դաւսոնի նշանակում է նրանց, ում վստահում է:

Կառավարության նոր ծրագրով Հայաստանի փաղաքացին գերագույն արժեք է, ուր արժանադասվության, դաւսոնավաւության, կենսամակարդակի բարձրացման, արդար հասարակության մեք աղրելու, աղագայի նկատմամբ նրա լավատեւության աղահովման իրացումը դեք է աղահովի կառավարությունը: Բա: Պաւսգամավորներից մեքը նկատեց՝ այս ձեւակերպմամբ դեք ոչ մի վարչադեք չի ներկայացել:

Կ. Կարադեքյանն ասում էր այն մասին, որ տարածաւայրային զարգացումների այս փուլում մեր երկրի ստանդարտ զարգացումներով չենք կարող ներկայմարտարվերներին համահունչ առաջընթացի տեմո աղահովել: Խորությամբ անեն ինչ դեք է վերլուծվի, ախտորոշվի, վերաիմաստավորվեն սնեսական զարգացման վերաբերյալ դասկերացումները եւ հետ կարճաժամկետ եւ երկարաժամկետ միջոցառումներ առաջարկվեն: Նորություն էր նշանակարական ծրագրերի մակաման կենտրոնի ստեղծման առաջարկությունը՝ երկրի ու արտերկրի (Ափյուրի) առաջատար մասնագետների ներգրավմամբ: Արտահանման խթանումն, ներդրումների ներգրավումը մեր սնեսությունն եւս առանձնահասուկ կարեւորվել են ծրագրում:

Ռազմավարական խնդիրների մեք թվարկված են արդիական ու վստահություն վայելող դաւսոնական համաւարզ ունենալը (անգամ ազգ-բանակ զաղափարախոսական կրկնած կա այդ առումով), փաղաքական համակարգը, փաղաքակական ինստիտուտները եւս անվերաղահորեն դեք է վստահություն վայելող լինեն, լիարժեք գործեն եւ այլն: Իսկ

վերանայելու եւ վերաիմաստավորելու կարին ունեն: Նոր հայացք է դեք անենուր՝ գնումների ոլորտ (դեքական միասնական գնումների ներդրման համակարգի հիմնում), ներդրումներին եւ ձեռներեքությանը խանգարող վարչարարական արգելներից եւ ավելորդ ընթացակադերից ազատում, ներդրմային ակտիվության խթանում՝ դրա համար համադասաստան միջավայրի ստեղծումով: Առհասարակ թիզնեւի համար ազատ եւ աղար մրցակցային միջավայր դեք է աղահովվի, հարկային եւ մասային ծառայողների կերպարի արմասական վերաիմաստան ծրագրի ներդրում լինի: Հարկային մարմինների աւխասանը դեք է աննկատ ու չմիջամտող լինի սնեսավարող սուրբեքների համար, օրինադախ սնեսավարողի համար գերարտայալ վիճակ է ստեղծվելու, ոչ օրինադախ սնեսավարողների համար՝ մեքական հարկային հսկողություն:

Այս դրախսային միջավայրը կառավարության ծրագրում է, որը ցանկացողը կարող է կարգալ ու տեսնել՝ ի՞նչն է անհրաւանալի, ինչը՝ ոչ: Մանավանդ դասգամավորներն էլ ակտիվորեն փնտրվել սկեսեցին այդ ծրագրը՝ մասնամեքելով եւ սղասումները, եւ ներությունները: Պաւսգամավորներից մեքը անվանում էր ներկայացվածը մույսերի, մյուսը՝ հույսերի տաղալման ծրագիր, երրորդը դժգոհ էր, փանի որ արդյունաբերության խթանում չէր տեսել ծրագրով առանձնադեք, մի ուրիւն արդեն դարսություն էր տեսել՝ նոր կառավարության եւ փոփոխության երազանի դարսությունը ոսկրացած համակարգին: Ամեն դեքում հաջողություն մաղողները եւ դրական գնահատողները շատ էին, փանի որ ծրագրի տաղալմանը, կամ դրա՝ ընդամենը նախընտրական գործիք լինելը ողջ երկրի դարսությունը կարող է լինել:

Կառավարության ծրագիրը դեք փնտրվում է Ազգային ժողովում:

Իսլամական համագործակցություն կազմակերպությունը դախանջում է՝ Հայաստանը ձանաչել ագրեսոր

Տաւեմնում ընդունվել է մի փաստաթուղթ, որը դասադարսում է Ադրեքանի դեմ Հայաստանի ագրեսիան: Ինչպես ձեւակերպում է հոկտեմբերի 19 - ին «Ազեքադի» գերմաներեն տարբերակը, Իսլամական համագործակցություն կազմակերպության արգործնախարարների խորհրդի 43-րդ նիստի շրջանակներում Ուզբեքստանի մայրաքաղաքում հավաքված դաւսոնայաները դասադարել են նաեւ Իսլամական դաստիքային եւ մեքակույթի փաւե վկաների՝ հոււարձանների ավերը հայկական զինուժի վերահսկման տակ զսնվող Ադրեքանի տարածներում:

Տաւեմնում ընդունված բանաձեւը հորդորում է ՄԱԿ-ի ԱՆ-ին Հայաստանին որդես ագրեսոր ձանաչել, անդամ դեքություններին խնդրում հնարավորություն չտալ, որ Հայաստանն իր տարածը որդես տրանզիտ գործածի գեմք եւ ռազմամբեր

փոխադրելու համար, ծանուցում է ադրեքանական դեքական լրասվական գործակալությունը: Իսլամական համագործակցություն կազմակերպությունը Տաւեմնում կազմած փաստաթուղթում վերիլեքնում է, թե ձանաչում է Ադրեքանի անկախությունն ու տարածային ամբողջականությունը: Փաստաթուղթը, որ սուր փնտրադասում է Հայաստանի՝ Ադրեքանի Իսլամական հոււարձանները ոչնչացնելու փաղաքականությունը, դախանջում է, որ զքոսաւաւային միջազգային տնավաձառներում, տարբեր միջոցառումների ժամանակ ԳԳ դաղարեքանի Ադրեքանի դասական եւ մեքակույթային ժառանգությունը որդես իրենը ներկայացնելու փաղաքականությունը:

Սա իսկադես ծուռ հայելի է, որի նոդասակն է զնջել կամ աղոտ դարձնել վերջին շրջանում միջազգային տարբեր ֆորումներ-

ում հայ եւ օտարազգի մասնագետների վկայությունների՝ հայկական փաղաքակրթության նմուշների, հասկադես հոււարձանների ոչնչացման թուրք-ադրեքանա-

կան կազմակերպված փաղաքականության վերաբերյալ ներկայացվող փաստերի թողած տղավորությունը: ԱՆ. ՂՈՒՄԵՓՅԱՆ, Գերմանիա

Յակոբ ՊԱԼԵԱՆ

Չայ ազգի մասնության ճակատագրական հանգրուանին կը զսնուիմ, եթե նուազագոյն իրատեսութեամբ զննահետեմ կացութիւնները, անկախաբար անէն կարգի բաժանորդութիւններէ, անոնք ըլլան դրամական, ֆալսֆական կամ փառասիրական: Անցնելէ ետք Կառավարութեան, օսմանական, ցարական եւ խորհրդային տարաբանիքի եւ սոցալական ժամանակագրաններէն, այսօր ենթակայ են, չհրչեցնող սահմանումով, համաբարհայնացման տարադրած «մեղմ գաղութացման», Չայասան եւ սփիւռքներ, բարձր եւ «կայսերական» լեզուի ներխուժում:

Երբեք մէտք է հասկնալ «մեղմ գաղութացում»ը, առանց զբօսաբարութեան զուարճութեան, տոնախմբութիւններու, ճառերու, տոնանցներու եւ երգահանդէսներու ծխածածկոյթի մասնաւոր զինովութեան, որ կը տեսնուի ներկայութեան միտումը միայն, բայց դուրսը կը մնայ, երբ կը սկսի առաւելանալ: «Մեղմ գաղութացում»ը կառաջնորդէ, դանդաղօրէն, ազգային իրաւունքներու մոռացման, ինքնութեան կորուստի, հայրե-

Երբեմն մէտք է լսել դար մը առաջ գրուած անբասիր Սիմոն Զաւարեանի կտակ-խօսքը, որ «խօսքը առանց գործի մեռնալ է»: Բոլոր մակարդակներու ճառերը փուշիկ են, եթէ մոռնանք այս իմաստութիւնը:

Ոչ Չայասանը եւ ոչ ալ սփիւռքի բազմաստիակ ղեկավարութիւնները կրնան սփիւռքներու հայրութեան համարմի ճշդունը ընել:

Ոչ ոք կրնայ ըսել, թէ այդ ֆանի մը միլիոն «հայերու» ո՞ր տոկոսը հայերէն կը խօսի, հայերէն կը կարդայ՝ կարենալ մշակոյթ ժառանգելու համար, որովհետեւ ազգը տեսնէ:

Այդ տարաբանութեան զանգուածներու նորահաս սերունդի ո՞ր տոկոսը կը զսնուի հայկական վարժարանի մէջ: Առանց հայեցի կրթութեան ինչո՞ք ազգային խորք կը փոխանցուի:

Այնքան հոյովութեամբ «հայադարձութեամբ» ինչո՞ք կրնայ յաջողիլ: Ի՞նչ կը դաժնուի եւ ի՞նչ կը կորսուի:

Օտարացումը ընդհանուր երեւոյթ է, եւ «ծագումով հայ» կամ «զգացումով հայ» բնորոշումները սոսկ ամբողջական արտայայտութիւններ են, ինքնադարձացման կամ մարդրութեան (proselitisme) համար:

եւ հայրենիքի վերականգնումին համար նկատարարելի նոյապէս չէ:

Չայրենադարձութիւնը կը կազմակերպուի համահայկական տարրութեամբ: Ոչ միաւորներով: Այդ կազմակերպութիւնը կենթարէ ֆալսֆական կամ, առաջին հերթին, միտքութեան կողմէ, առաջ թլուր անոնց կողմէ՝ որոնք ազգի մեծ ու մղձակ կառոյցներու մէջ ու բարձր ղեկավարութիւն մասնակից են: Չարց մէտք է տալ, թէ ի՞նչ կը կատարուի, որովհետեւ հնարաւորութիւն ընծայուի հայրենադարձին, առաջին հերթին՝ աշխատանքի մայրամասները ստեղծելու համար:

Սփիւռքներու բոլոր հայերը հարուստներ չեն, որովհետեւ իրենց դրամազուլիսով գան, բնակարան ունենան եւ գործ ստեղծեն: Չայրենադարձը, երիտասարդ կամ երէց, բաց երկնիքի սակ միտքի չափով եւ միտքի չափով, որ միտքութիւնը թուականայ: Չայրենադարձութեան բարկամեցողութիւնը փուշիկ է, երբ աշխատանքները չեն ստեղծուի: Իսկ աշխատանքներու ստեղծումը ներդրումի, ֆալսֆական կամ միտքի եւ կազմակերպութեան կը կարօտի: Չայրենադարձը, Չայասանի եւ սփիւռքներու, որ կը մնանայ դրամասնութեան մէջ, ազգային գիտակցութեամբ եւ ղեկավարումով, ներդ-

Չայադարձութիւն եւ հայրենադարձութիւն՝ ազգային վերականգնումի գոյգ յանձնառութիւնը «Մեղմ գաղութացում»ը

նախորդութեան յանձնառութեան նուազման: Այդպէս կը վարուելի բոլոր գաղութարարները: Նուազում՝ յաջողական մասնաւորութեան ներքին, սոցալական ընկերութեան հետեւ:

ՎԱՅԱՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ-ՎԱՅՐԵՆԱՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՐԵՒ ԽՆԴԻՐԸ

Պատմութեան ներկայ դաժնում, եթէ չյաջողիմք միաժամանակ իրականացնել հայադարձութիւնը եւ հայրենադարձութիւնը, ոչ մէկ լուստեսութիւն կրնանք ունենալ ազգի եւ հայրենիքի աղաճային համար: Ժամանակ մըն ալ կրնանք զոհանալ մասնակիով, ճնշման տակ եղած նախաձեռնութիւններով, որոնց բարձր կը ստեղծենք ֆարգչական աղմուկ՝ մենք մեզ համոզելու համար, ինքնամիտքարական թափախարումներով. տեղ մը ցեղասպանութեան ճանաչում, ուրիշ տեղ՝ եկեղեցիի մը կառուցում, կամ նաւարկութեան, Արեւմտեան Չայասան այցելութիւններ, Եւրոստիլ... Ազգային ֆալսֆականութիւնը ցուցափեղկի գեղօր չէ:

Աւելի դարձ. Չայասան եւ սփիւռքներ չունինք հողահաւաքի, հայախաւաքի եւ ազգային որակի խտացման-զարգացման հեռանկարային ֆալսֆականութիւն: Չարկ է խօսիլ հայադարձութիւն-հայրենադարձութիւն երկեակի մասին: Առանց ճարտարագիտութեան շարժանկարը ընել՝ տեսնելու համար, թէ ինչո՞ք ան կը ներկայանայ այսօր: Առանց նախադրականաշարքի սրամաքանութեան՝ որ այսօր ալ կը լլայ այնպէս ալ, որ Չայասան եւ սփիւռքներ հզօրութիւն են, մեր աչքերը վարագործելով, չտեսնելով նախաձեռնելը եւ ակերները:

Առանց հայադարձութեան ազգ չի դաժնուի, ազգի համարմի կը մարի: Չայադարձութիւն՝ ազգային լեզուով, մշակոյթով եւ տոկոս-տեսնելու անտեսելի զանգուածային յանձնառութեամբ, որ զբօսաբարութեան եւ բարեխորութեան տարբեր ուրակ է: Առանց հայրենադարձութեան հայրենասիրութիւն չի տեսնանար, կը զոհանանք տարբար-տարբարներու եւ զբօսաբարչային-խորհրդածողովային անվարդային հայրենասիրութեամբ: Պիտի խօսուի՞ այս հարցերուն մասին, միտքի յանգիմք համարապարտապէս որոշումներու եւ անոնց գործարարութեան:

Չեսեաքար հայադարձութեան խնդիր ունիմք, հայկական որակով համարմք միտքելու, առաջը առնելու համար այլատեսման:

Չայադարձութիւնը մասնակի կամ օրգանային խնդիր չէ: Ան ազգի զոտեսման ռազմավարութիւն է եւ անոր իրականացման համար համարաբար ու երկարաժամանակ ֆալսֆականութիւն է, որ ոչ մէկ տեղ մշակուած է, չէ մտածուած համարուած աշխատանքի մասին: Սփիւռքներու մէջ հայադարձութիւնը ֆանի մը դրոշմով եւ ֆանի մը դարձութեամբ չի տեսնանար: Կրկնել ինչ որ յաճախ կը տեսնուի. երեւոյթները կը դիտենք եւ կը դատենք այնպէս, ինչպէս կը լլայ, երբ ծառը կը ծածկէ անտառը:

Միտք մէտք է մտածել այն մասին, որ սփիւռքներու համար տեսնուած հիմն, վեց կամ եօթը միլիոնի գնահատումը, ազգի հարազատութեան տեսանկիւնէ ի՞նչ տեսակարար արժէ ունի: Ազգին համար կորսուած կամ կորսուելու ընթացի մէջ եղող տոկոսի հայադարձութիւնը ո՞ր ֆնեցիմք, ի՞նչ ծրագրեցիմք, ինչո՞ք մարդկային եւ միտքական ներդրումներ ըրիմք, ի՞նչ են արդիւնները:

Չայադարձութիւնը աղաճայաճեա ծրագրում եւ գործարարութիւն կը դաժնուի, որովհետեւ սփիւռքներու յիշուած հիմն, վեց, եօթը միլիոնը հեղափոխել չի առնուած «ծագումով հայեր»ու վերացական մասկեր:

ՎԱՅՐԵՆԱՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԱԶԳԻ ԻՐԱՒ ՀԶՈՐԱՅՈՒՄ ԵՒ ՎԱՅՏԵՒՄԱՆ ՊԱՏՈՒՆԿԱՆ

Պէտք է առանց զիկզակելու մտածել, որ հայադարձութեան արմատական եւ անտեսելի իրականացումը հայրենադարձութիւնն է:

Այս հիմնական խնդիրը այսօր կը ներկայանայ անհասկանալի նախաձեռնութեան կամ իրադարձութիւններու ճնշման հետեւում լուծումով: Չայ մարդիկ իրենք կորուցնան հասարակ Չայասան, կամ, ինչո՞ք տարբարայինութեան տարաբային, աղաճան կը փնտնեն: Չայրենադարձութիւնը յաջողութիւն ըլլալու համար, միաւորներէն անդին՝ հասարակական-զանգուածային մէտք է ըլլայ: Այսօր հայրենադարձութեան մասին կրնանք մտածել եւ իրենց մտածումը իրականացնել անոնք, որոնք միտքները ունին, կամ, գաղտնի չէ, անոնք որոնք թուականայ են:

Թուականայներու հայրենադարձութիւնը լլայ է, ինքնաբարարութիւն, բայց ազգի

րուելով միտքի հարթէ հայրենադարձութեան դժուար ճանադարձը:

Կը խօսիմք ոչ թէ բարեխորութեան, այլ՝ տեսնութեան, արդիւնաբերութեան, աշխատանքի եւ ակտիւ մասին, ակտիւ՝ որ չըլլայ կողոպուտ եւ չարաճախում: Վասնորովիմք ներքին ղեկավարումի խնդիր կայ, որ տարբեր է զգացական հայրենասիրութենէ, որ կը սկսի եւ կատարի խիղճ հանդարտեցնող բարեխորութեամբ:

ՎԱՅԱՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՅՐԵՆԱՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ ԿԵՐԱՑԻՄԱՌՈՒՄԵՆ ՎԱՅՐԵՆԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Չայրենադարձութիւն, վասն հայրենասիրութեան, Չայասանի եւ Արցախի իւրաքանչիւր թիգ հողին համար:

Տեղատարարութեան եւ հայրենասիրութեան մեր կողմէ տեսնելի հզօրագոյն մասնաշաղկապը, ճանաչումներ, ցոյցեր եւ գիտածողութիւններ վեր՝ հայադարձութիւնն ու հայրենադարձութիւնն են: Այդ ձեռով աշխարհին ըսած ըլլանք՝ որ կը յիշուի, կը դաժնուի, ֆանի որ հայրենասէր ենք:

Չայադարձութիւն եւ հայրենադարձութիւն ըլլալով խորային խնդիր, ոչ շարքապետեցի փող-թմբուկով աղմկարարութիւն, չէ՛նք արժէր յսակ օրակարգով խորհրդածողութիւնը: Ոչ միայն երեւելիներու-«էսթետիկ» մասնակցութեամբ, մարդիկ որոնք մէկ տեսնել միտք կերթան, այլ նաեւ ազգային գաղափարախօսութիւնը կողոպուտի հարազատ մասնակցութեան, որ կերտու կրնայ ճանաչումները դուրս գալու առաջարկներով հանդէս գալ եւ իմաստաւորել ֆալսֆականութիւն ընթացքը (praxis):

Ինչ որ ալ մասնակց, ներկայի գործելու եւ ստեղծելու կարողականութիւն ունեցող սերունդը, Չայասան եւ սփիւռքներ, հայադարձութիւնը եւ հայրենադարձութիւնը այսօր միտքի իրականացնել: Եթէ այդ չդաժնուի, մասնակցութեան վճիռը կը լլայ անողով:

Դար մը տեսած գաղտնակցութեան եւ օտարումներէ ետք, ազգի վերականգնումին համար դար մըն ալ կարելի չէ ստատել: Ժամանակը բացասական վճիռ կարձակէ, առանց նկատի ունենալու հրավառութիւնները եւ բաժակաճառային հակա-իմաստութիւնները:

16 հոկտեմբեր 2016, Երեւան (Չայադարձութեամբ)

Մեւ օրը 27 հոկտեմբեր 1999-ի աղաճային ղեկավարութեան նախասկզբներու յիշատակին

17 տարի առաջ Նաիրի Յունանեանի գլխաւորութեամբ խումբ մը աղաճայիններ ՅՀ Ազգային ժողովէն ներս խուժեցին եւ զնդակահարեցին ՅՀ գործարար ու օրէնսդիր իշխանութեան առաջին դէմքերը, սղաննեցին Ազգային ժողովի նախագահ Կարէն Տեմիրճեանը, վարչապետ Վազգէն Սարգսեանը, փոխնախագահը, նախարարներ ու դատաւարներ, ընդամենը ութ հոգի, վիրատեղցին այլ դատաւարներ ու նախարարներ:

Աղաճայիններէն ժամեր անց ՅՀ օրուան նախագահը՝ Ռոմիւր Քոչարեան, դժմադիմ հանդիպում մը ունեցած էր գլխաւոր աղաճային Նաիրի Յունանեանի հետ, որմէ ետք աղաճայինները կամովին զինաթափուեցան եւ ձերբակալուեցան: Այդ արիւնայի դէմքին մասին, այդ օրերուն հասարակական ու ֆալսֆական օրգանակներու մէջ աս մը հարցականներ, կատարներ ու շուրջներ կային, սակայն այդ կատարներու ու շուրջները չլուսաբանուեցան: Ռազմապետութեան դատական նախաձեռնութիւնը ակտիւ ֆան մէկ տարի տեսնուած, դատարարութիւնը սկսաւ յունար 2001-ին եւ տեսնուած 3 ամիս, միտքութեան առաջին դէմքերը դատաւար զնդակահարող ու սղաննող աղաճայինները դատաւարութեան ցնահ ազատարկման:

Ոչ ոք համոզուեցաւ, որ աղաճայինները այդ դատարարութեան ոճարգործութիւնը ինքնուրոյն եւ առանձին գործած են:

27 հոկտեմբեր 1999 խորհրդարանի այդ արիւնայի դէմքը Չայասանի դատարարութեան եւ ժողովրդավարութեան դէմ անգործ գործուած, ներքին մութ ծալքեր ունեցող միտքական ոճարգործութիւն մըն էր:

Այդ ոճարգործութիւնէն 17 տարի անցաւ, սակայն արիւնայի այդ դէմքը դեռեւս կատարելապէս չէ բացառաբար, ոչ դատարանը եւ ոչ ալ նախաձեռնութիւնները չեն կարողացած հարցին վերջնական դատարարութեան տալ, թէ արդեօք աղաճայինները ինքնուրոյն գործած են, թէ՛ անոնց ետեւը մութ խմբակ մը, կամ անձեր եւ կամ երկիրներ կանգնած էին:

Հոկտեմբեր 27-ի կատարելապէս յանցաւորներէն եւ վկաններէն ոմանք ինքնապատու եղան, ոմանք վաղաճամ ու կատարելի ձեռով մտախառն, որոնց մտախառնութեան դատարարական բացատրութիւնները համոզիչ չէին եւ մնացին կատարելի, իսկ անոնցմէ մէկն ալ արկածի ենթարկուեցաւ:

Տարիներու ընթացքին հոկտեմբեր 27-ի դէմքին դատարարութիւնը դատարարութեան անձեռնմխելի դարձած է եւ կը արուսակէ չբացառաբար մնայ:

27 հոկտեմբեր 1999-ի դէմքը մեր դատարարութեան մէջ կը մնայ որով մութ ու խորհրդաւոր էջերէն մին, որուն մասին բան իմացողը կը լռէ, իսկ չիմացողը կը սիրէ տարտեսակ կարծիքներ յայտնել ու շուրջներ տարածել: Միտքէն այդ դէմքը ճակատագրական նշանակութիւն ունի մեր դատարարութեան ու մեր ազգին համար: Եթէ այդ դէմքը չարդիմք, թերեւս այսօր ուրիշ Չայասան մը կրնայինք ունենալ:

Ամէն տարի Չայասանի, Արցախի եւ սփիւռքի հայ աշխարհի մէջ վերջեւեւ հոկտեմբեր 27-ի նախասկզբներու բարի յիշատակը կը մատուցանենք մեր յարգանքի տուրք:

Ասուած անոնց հոգիները լուսաւորէ, նաեւ մեզ... լուսաբանէ:
ԲՃ. ՄԱՐԳԱՐ ԱՏԱՐ
Գերմանիա

ՈՍՏԱ ԴԱԼԼԱԶՅԱՆ

Ընկույզի տն «Յոթ մուսաների այգում»

Աշարակից Օսական ձգվող ճանապարհի մերձա- կա հասկանում, որի մի կողմը հարում է Քասախ գե- տի սիրունաստե կիրճին, իսկ մյուսում՝ հայոց անմահ գրերի հուշարձան-կոթողն է, «Յոթ մուսաների այգի» անունով սրբատեղին է, որ զբաղեցնում է մեկուկես հեկտարից ավելի տարածք՝ սարատեղի Կասախի ճա- ներով ու թփերով զարդարված: Դեռ 2002 թվականից սկսած՝ այդ վերափոխվող ու հարսացվող այգին դարձել է արվեստի ու գրականության, մշակույթի տա- րբեր ոլորտների մարդկանց իմաստի հավաքատեղի, որ արժեարժեք, զովորվում են հայոց հող ու ջրի, կենսաբանական մեղմ զբոսաշրջական, զբոսայգի:

Յոթ սեսակի մրգերից յուրաքանչյուրին (կեռաս, թուխ, ծիրան, դեղձ, խաղող, խնձոր, ընկույզ) նվիր- վում է սոնական հասույկ օր, որ գրեթե անփոփոխ մեկում է ամռան ու աշունն այս կամ այն ամսվա ո- ռոնական օրերին:

Շեքեթնի, որ «Յոթ մուսաների այգի» հիմնադրելու մտադրանքն էր իրենից հարազատ ծնվել է ճանաչ- ված բանաստեղծ, հրատարակագիր, գեղանկարիչ Ա- րեւշահ Ավագյանի հոգով, որից ու միջոց: Նա ինքը նախաձեռնել է շինարարությունը է կազմակերպել նվազ մրգերի տներ, շինարարներ: Արեւշահ Ա- վագյանի նախագիծն է սրբատեղի այգին դարձնել յոթ մուսաների տունն էլ սերունդների լայն շրջաններում մտածել ծառ ու ծաղկի, բնության մաքուր անմահ ու հարսացման վտեղ գաղափարները:

Ընթացիկ տարվա հուլիսի 1-ին փառաշնորհներ ընկնել է Ծիրանասոնը, որին մասնակցում էին գիտության, մշա- կույթի տարբեր ոլորտների բազմաթիվ մարդիկ:

Գոյնեքերի 9-ին մեծ շինարարությունը էնկույզի տն- քը: Մեծաթիվ մասնակիցներ նախադրեցին այցելեցին Օսականի Սուրբ Մեսրոպ եկեղեցի, որ կատարվեց մոնավառություն: Այդ հանդիսության մասնակից- ները ծաղիկներով իրենց խոնարհումն ու հարգանքը մատուցեցին հայոց գրերի գյուտի հեղինակ, Մեծն Մեսրոպ Մազաչյանի սրբին:

Մասնակիցներն այնուհետեւ եկան Արեւշահ Ավա- գյանի «Յոթ մուսաների այգի», որ բովանդակային արարողությամբ ընկույզի տնը: Աշարակից արեւի ջերմ ճանաչությունով ողորկված այգում բա- ցօթյա դասարանները էր զանազան ուսեսներով հա- րուս սեղան, որ հասույկ ամանների մեջ դրված էր նաեւ ընկույզ: Ընկույզի տնին նվիրված շինարարու- մանի իմաստակարար խումբ ասաց հայոց մշակույթի ֆունդի նախագահ, ՀՀ գրողների միության նախա- գահության անդամ, ղեկավարի բաժանմունքի նա- խագահ, Արագածոն մարզի գրական մասնաճյուղի ղեկավար, ազգային հասարակական-մշակութային գործիչ **Արեւշահ Ավագյանը**: Նրա խոսքը ներածված էր ծիլ ու ծաղիկ, ծաղիկ, բերք ու բարիքի, նաեւ ըն- կույզի դասարանով, բնության մաքուր անմահ, խնամքի ու հարսացման գաղափարներով:

Ընկույզի տնը իրենց ելույթներով փառավորեցին գրող, հրատարակագիր, բանաս. գիտ. դոկտոր, ոլոր- ֆետոր **Լյուդվիգ Կարապետյանը**, Արագածոննի փոխմարզպետ **Նուրեմ Մուսխանյանը**, «Արագած ա- խարհ» թերթի խմբագիր **Վարդան Գրիգորյանը**, «Աշարակ» խմբագրի թերթի խմբագիր, ՀՀ գրող- ների միության անդամ **Արագածոն Նազարյանը**, բանաստեղծ, հրատարակագիր **Ռուզան Ասատրյա- նը**, բանաստեղծ **Սուրան Անդրանիկը** (Ալբերտ Չոլ- հաննիսյան), գրողների միության անդամ, բանաս- տեղծ **Արսակ Ավագյանը**, ամերիկահայ բանաստե- շտի **Հովսեփ Նալբանդյանը**, ֆրանսահայ գրող **Հակոբ Բալայանը**՝ ղեկնոջ հեծ, տղերիս հեղինակը:

Ընկույզի տնի հանդիսության սեղանը իրենց հու- զաբաբավ երգերով հարսացրին գրողներ, երգիչներ **Արսեն Համբարյանը**, **Անահիտ Դանիելյանը**, **Ար- մինե Եղիազարյանը**: Իսկ գեղանկարիչ, ֆանդա- կագործ **Հարություն Զալիյանը** ընկերական շա- ժերով աշխատություն, ուրախություն տարագրեց ըն- կույզի տնի մասնակիցներին:

Մնայուն գործ կատարեց գեղանկարիչ **Արմեն Գո- ղոսյանը**. Որ իր վրձնով նկարեց տնի մասնակից մասնակցողների մի փառային:

Ընկույզի տնը «Յոթ մուսաների այգում» անցավ ջերմ մթնոլորտում էլ հոգեմասվոր հարսություն տա- րագրեց մասնակիցներին՝ նրանց տոգորելով բնության, բերք ու բարիքի նկատմամբ սիրո ու դասարանում գոգացումներով:

9.10.2016 թ.

ՍԱՌԱ ԳԱՄՊՈՐՅԱՆ

Օբամայի վեժն անսեպեց

Նյու Յորկ

«Գլադիատորների մարտ» հիճեցնող Թամպ - Զիլն- թոնը ընճարալայնարը մոտենում է եզրագծին: Այս անմա- խաղեղ, բոլոր առումներով՝ կասաչի մրցակցությունը այնքան է կլանել ամերիկյան երկասված ընճարագնա- վածի էլ լրատվության ու շահագործությունը, որ հաճախ սե- վերում են մնում հրնթաց սեղի ունեցող ֆաղափական նճարակալի այլ իրադարձություններ, որոնցից էր, օրի- նակ, վերջերս ԱՄՆ Կոնգրեսի ընդունած սեմասցիոն մի օրենք: Այն թույլատրում է 9/11 ահաբեկչության զոհերի ընճարանիներին դասական դասարանային տեսքում եմ- թարկել Սաուդյան Արաբիային, ֆանգի՝ օդահեն 19 ա- հաբեկչիցներից 15-ը եղել են այդ երկրի ֆաղափահներ էլ ամերիկացիներից շատերը համոզված են, որ էր Ռիպոն է եղել օդուց երեք հազար ամերիկացիների կյանք իսլամ անմախաղեղ այդ ահաբեկչության հովանավոր:

Ավելի վաղ, ԱՄՆ նախագահ Օբաման վեժն դրեց Կոնգրեսի այս որոշումն վրա, ինչից հետեւեց ԱՄՆ Սենա- տի էլ Ներկայացուցիչների դալաշի գրեթե միաձայն փե- տարկությամբ նախագահական վեժնի անճեպեցումը (override), ի դեմ՝ առաջին անգամ Օբամայի նախագա- հության 8 տարիների ընթացքում: Օրենքի նախագծի հեղի- նակներն են սենատորներ՝ Ջոն Զոնդայնը էլ, հայերիս հա- մար ֆաղափահոթ անուն, Չաֆ Շումերը: Այս օրենքը կյանքի կոչելու նրանց սեակական ջանքերը այս տարի համընկավ սեղաներից ամերիկացիության սասնիմոտորի տարեկ- ցի ոգեկոչմանը: Այն կոչվում է «Արաբադասություն ընդ- դեմ ահաբեկչության գործողության հովանավորների» (JASTA), որով, փաստորեն, փոփոխություն է մտցվում «Օ- տարերկրյա իմնիճական դեպքությունների անճեպեցում- թյան մասին» 1976-ին ընդունված ակտում:

Օրենքն առաջնորդվում է Մարդու իրավունքների հիմ- նարար սկզբունքով, համաձայն որի՝ եթե դասարանն ու- նենա բավարար աղաքույցներ, որ Սաուդյան Արաբիան մեղսակից է եղել սեղաների 11-ին Ամերիկայում կա- տարված ահաբեկչության մեջ, ադա այդ երկիրը միլիո- նավոր դոլարներ ղեք է վճարի տուճած ընճարաններին:

Մի ֆանի ընճարանների հայցերն ադեն զսնվում են վա- տրություն:

Սաուդյան Արաբիան խիստ մտադրություն հայտնվեց օրենքի ընդունման կադակցությամբ էլ սդառնաց, որ այն անհեշտան էր մնա: Ընդունված օրենքի մասին գործ կանխատեսումներ կան նաեւ ամերիկյան որոշ ի- րավագետների օրջանում, որոնք կիսում են նախագահ Օբամայի հնչեցրած տագնադն առ այն, թե այսպիսով վճարի ճակ կրվի Բահրեյնում էլ Արաբական Էմիրու- թյուններում գործող ամերիկյան ռազմաբազաների էլ զինվորականների անվճարագությունը էլ, որ ամենակա- րեւում է, օտարերկրյա ֆաղափահներն իրենց հերթին մույմդես կարող են դաժի տալ Միացյալ Նահանգներ- ին: Սենատոր Չաֆ Շումերն այս առիթով հայտնեց, որ սաուդյանների ճնճման ճակ օրենքում չղեք է փոխվի ոչ մի կեծ, փոխարեւել՝ ավելի ղեք է ուճեղացվի արեւկե- տում ամերիկյան զինճարադրությունի էլ դիվանագետների անվճարագությունը: Նրա կարծիքով, եթե նախագահի վեժն անցներ, ադա իր անղաքճելիության մեջ հա- մոզված, Սաուդյան Արաբիան մույն մաստարի ահա- րեկչություն աղաքայում նորից կիրադործի:

Իմնիճ հարց է առաջանում: Եթե, ըստ ամերիկյան օ- ռենսդիրների, Սաուդյան Արաբիան էր մեղավոր 9/11 ող- րեբուդության կազմակերպման մեջ, ինչու, ադա, 2003- ին ամերիկյան զորքերը ներխուճեցին Իրաք էլ վերճե- ցին այն դճոխի, ներառելով՝ ողջ Միջին Արեւելքը: Այժմ դուռ է բացվում այդ երկրների ֆաղափահների համար ա- ղաքայում դաժի տալ Միացյալ Նահանգներին էլ միջի- նարեւելյան արհավիրքի մեջ հանցակցություն ունեցած այլ երկրներին իրենց ունահարված իրավունքների, զր- կաններին էլ կրած տագնադանների համար: Եվ այդ օրը վաղ թե ուճ զալու է: Այս մասին էր զոուճացնում Օբա- մայի վեժն...

Ի դեմ, JASTA-ն խիստ մտադրել էր նաեւ Երդոդանին, ով իր հերթին դասաղարեց ամերիկյան օրենսդիրների որոշումը՝ անվանելով այն «սխալ ֆայլ, ինչը ղեք է ան- միջադես ճսկվի»: Ընդդեմ Թուրքիայի ներկայումս բազմաթիվ դասակական գործեր են ընթացքի մեջ, որոն- ցից միայն հայ հայցվորների դիմումները հասնում են մի ֆանի տասնյակի:

Ամերիկայում կայանալի նախագահական ընճու- թյունների ելքից դալմանավորված կլինեն այսօր «ճայն բարբառոյ» հնչող ճստ հարցերի դասալսաններ: Նո- յեմբերի 8-ից հետո, արդյոք, ինչղիսի՞ Ամերիկայում կկարճեն, Թամպի, թե՞ կրկին Զիլնթոնի, ցույց կսա մոյեմբերին կայանալի ամերիկացիների կամարտա- հայտնամ արդյունքը: Ինչղես այս օրերին օրջանաճվող հոււմորն է ասում. «Ասեք ինչ Ամերիկա կունենանք ընճ- րություններից հետո, կասե՛ք ինչղիսին կլինի Աճարիքը առաջղկա չորս (կամ՝ 8) տարիների ընթացքում»:

Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի «նորածին» «ղեկույթը»

Որղես կանոն, երբ ՀՀ առաջին նա- խագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը ինչ-որ բան է ասում՝ մղաքակը իր նկատմամբ հերթական անգամ ուճարություն հրա- վիրել է լինում: Ընդ որում, ամենեկին էլ կաղ չունի նրա ասածի մեջ կամ փաս- տեր, տրամաբանություն, լրջություն: Երկ- րի առաջին նախագահը լինելու հան- զանամքը, անկախ նրա թղած ճխուր ճառանդությունից էլ հիճողություններ- ից, ինճարկունների առիթ է դառնում: Այս անգամ Հայաստանի առաջին նա- խագահ եղած անճը հանղես է եկել հեր- թական չարագուճակ «կանխատե- մամբ»՝ «մեր երկրին մոտ ճամանակներս սղառնում է իրական սնեսական ա- ղեք՝ այս անգամ քաքնված ղեքոյճ «բարեհում» անվան ճակ»:

Նրանք ուլեր չեն հիճում, արճե ճեղե- կացներ, որ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը բա- վականին հաճախ է զբաղվել մեր երկրի համար մալլ աղաքայի կանխատե- մամբ: Կանխատեսումների այն մալը, որ արվել է նրա կառավարման տարիներին, իսկաղես իրականություն էին դառնում: Խոսքը Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի ճարա- յին ելույթների մասին էր, որեղ մա ճո- ղովղդին մճտղես խոստանում էր, որ ...ավելի վալ է լինելու: Եվ իրոք, այղղես էլ լինում էր: Ինչ վերաբերում է այն կան- խատեսումներին, որոնք մա անում էր ար- ղեն ոչ նախագահ եղած ճամանակ, ա- ղա դրանք որղես կանոն իրականու- թյուն չէին դառնում: Կասկաճողները կարող են մեկ անգամ էա ընթերցել նրա «Պաքեազմ, թե՞ խաղաղություն» հող- վաճը, որը Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հրա- ճարականի նախաբանն էր, էլ համոզ- վե՛ն դրանում:

Ինչ մնում է նրա ներկայիս «ղեկույթ»- ին:

Այն, որ առաջին նախագահը առանճ- նաղես լավ դալեկարցում չունի սնես- ւության էլ սնեսական ֆաղափահանու- թյան մասին, երեւում էր ոչ միայն նրա նախագահության ճամանակ Հայաս- տանի սնեսական փուլզումից էլ բնակ- չության համատարած աղաքացումից, այլէ նրա ելույթներից: Բացառություն չէ նաեւ նրա «նորածին» «ղեկույթը»:

Առաջինը՝ ոչ մի հիմնավորում, թե ին- չու է Հայաստանին ղեքոյճ սղառնում, ոչ մի սնեսական ցուցանիլ, ոչ մի փաստարկ, որոնք կվկայեն այղ մասին էլ որոնք կհամարվեն հիմնավորում ղեքոյ- ճի համար: Պարզաղես, հերթական ղեկ- վարաշիվ, դարզունակ, ամբղխահաճո հայտարարություն՝ երկրի համար բացա- սական վարկանիլ տրաքելու մղաքա- կով: Ինչու էր Տեր-Պետրոսյանը հիմնավո- րումներ չի ներկայացրել: Որեւէ կասկած կա՞, որ փաստարկներ լինելու դեղղում նա չէր վարանի «հաղթական» սեղով հայտարարել այղ մասին, եթե առանց դրանց լինելու է հայտարարում ղեքոյճի սղառնալիքի մասին:

Երկրորդը խոսելով «ղեկույթի» մասին, Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը չի սաել, թե ի՛նչ է դա իրականում: Պաքառը կամ այն է, որ ինքն էլ չղիլ, թե դա ի՛նչ է, կամ էլ զղի- ճի, բայց եթե սաեր, աղա սղիված կլի- ներ հիմնավորել, որն, ինչղես արղեն ճեքեղիմ, Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը, որղես կանոն, չի կարողանում անել:

Չմանակելու համար Լեւոն Տեր-Պետրո- սյանին, այնուամենայնիվ, հիճեցներ, թե ի՛նչ է նճանակում ղեքոյճ: Դա այն է, երբ դեպքումը հայտարարում է, որ ի վիճակի

չի սղասարկել իր դարճային դարճավո- րությունները: Թեեւ արճաղին դարճել վեր- ջին տարիներին ավելացել է էլ մոտեցել ՀՆԱ-ի 50 տղոսին, բայց դա ղիկալին համարվելու սահանան է դեռես: Այս մա- սին անղարղարճել ենք մեր նախղղղ հրա- դարակման մեջ («Որեղէ է հասել Հայաս- տանի արճաղին դարճը», «Ազգ», 14.10.2016թ.): Բացղ դրանից, Հայաստանն ունի բավարար միջոցներ արճաղին դարճ- փի մարումները կատարելու համար, ինչ- ղես նաեւ սնեսական, թեկուրց ցաճ, բայց՝ աճ: Կա խնղղի արճաղին դարճային բեռը նվազեցնելու էլ արղումավեք կա- ռավարում իրականացնելու, բայց դա ոչ մի կերպ չի նճանակում, որ մեզ սնեսա- կան աղեք է սղառնում: Լեւոն Տեր-Պետրո- սյանին հիճեցներ, որ, իրականում, այն- ղիսի սնեսական աղեք, ինչղիսին իր կառավարման տարիներին էր, դրանից հե- տո Հայաստանի Հանղաղեքությունը չի ու- նեցել՝ անգամ համախարղային ֆինան- սասնեսական մզմաճամի ճամանակ:

Վերաղառնալով ղեքոյճին, նեքն, որ անգամ այնղիսի ողբալի սնեսական վիճակում զսնվող երկր, ինչղիսին հե- տաղղանական Ուկրաինան է, չի հայտա- րարում դրա մասին, չնայած չի կարղղա- անում վճարել Ռուսաստանին ունեցած մոտ 3 մղղղ դղղար դեքական դարճը: Հե- տաքար, սնեսության մասին սեղիա- կան, մեղմ ասած, անեղղալությունը հերթական անգամ ի ցույց դնելուց կամ երկրին վնասելու անհազ ցանկությունը բավարարելուց առաջ, այս հրատարակ- ման մեջ հիճատակված անճը թղղ փոր- ճի երեքմն մտածել դրա մղաքակաար- մարղղան մասին:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՆՅԱՆ

ԱՐԾՎԻ ԲԱՆՉԻՆՅԱՆ

Օդային հնագիտության ռահվիրան եւ նրա հայադասում գործերը

Բելգիացի մի ընկերուհուց վերջերս ստացածս նվերը՝ 2016-ին, Շվեյցարիայում հրատարակված լուսանկարչական ալբոմը, ավելի քան հաճելի անակնկալ էր: **Լեւոն Նորդիկյանի** եւ **Մարկ-Անտուան Կետերի** հեղինակած «Փոփ Ասիայից Լեւանցի երկինք. Անտուան Պուադրբար՝ հետազոտող եւ օդային հնագիտության ռահվիրան» վերնագրված ֆրանսերեն ալբոմը ոչ միայն ինքնին հետաքրքրական էր որդես լուսանկարչական վավերագրություն, այլեւ, առաջին հերթին, ինձ գրավեց հայության հետ ունեցած իր առնչությամբ... Սա Բեյրութի Սեն Ժոզեֆ համալսարանի լիբանանյան նախադասության թանգարանի սնորհ, մեր հայրենակից Լեւոն Նորդիկյանի երկրորդ գիրքն է Պուադրբարի մասին. առաջինը՝ «Օդային հնագիտության ակունքներում. Ա. Պուադրբար», լույս է տեսել 2000-ին, Բեյրութում (հեղինակակից՝ Ժան-Ֆրանսուա Սալ):

Ֆրանսիացի հնագետ, լուսանկարիչ, ճիզվիս ֆարգիչ, երկու աշխարհամարտերի միջեւ եղած ժամանակաշրջանում Լեւանցում ֆրանսիական ավիացիայի օդաչու Անտուան Պուադրբարը (1878-1955) ծնվել է Լիոնում, վախճանվել Բեյրութում: Առաջին համաշխարհային պատերազմի սարիներին ֆրանսիական բանակի կազմում կռվել է գերմանացիների դեմ Լոթարինգիայում, այնուհետեւ կառիսանի ասիճանով ֆրանսիական ռազմական առաջնության կազմում մեկնելով Կովկաս՝ որոշ ժամանակ գործել է Հայաստանի Հանրապետությունում: 1924-ից աշխատել է Բեյրութի Սեն Ժոզեֆ համալսարանում, որտեղ մասնակցել է Եղեռնից փախսական հայերին ցուցաբերվող աշխատանքներին...

Այդ դաժանում եղած ժամանակ մի անգամ Փարիզի Աշխարհագրական ընկերությունը նրան առաջարկել է որոնել ջրային կետեր եւ կորած խողովակաբեր Սիրիայի հյուսիսում: 1925-ին սիրիական անառաչ վայրում օդանավով թռչելիս Պուադրբարը մայրամուտի կարմիր լույսի ներքո գետնի վրա հայտնաբերել է երկրաչափական լուսանկարներ: Այս դիտարկմամբ նա դարձել է առաջին հայտնի օդային հետազոտողը, որը հնարավորություն է սվել օդում թռչող սթիպիկական միջոցների օգտագործմամբ բացահայտել հին հռոմեական դաժանական գծերը՝ լիմեսները: Այդպիսով ծնունդ է առել օդային հնագիտությունը: Շարունակելով իր հետազոտությունը՝ մինչեւ 1932 թվականը նա սարորոշել է լիմեսների տեղադրությունը՝ Պալմիրայից մինչեւ Տիրիս գետը: Այնուհետեւ, մինչեւ 1942 թվականը Պուադրբարը բացահայտել է հռոմեական դաժանական գծերը Եփրատ եւ Որոնտես գետերի միջեւ: Արդյունքում նա 250 թռչիչների ընթացքում օդում անցկացրել է 550 ժամ, որոնց ժամանակ կատարել է հազարավոր լուսանկարահանումներ...

Անդրադառնամք Պուադրբարի՝ հայության հետ ունեցած առնչություններին: «Փոփ Ասիայից Լեւանցի երկինք» հատորը բացվում է Արարատ լեռան լուսանկարով, լուսանկարված Արարատյան դաշտից, աջ կողմում կադր է մուտք գործում ռազմաբարձ: Ֆրանսիայի ճիզվիսական կազմակերպությունը դեռեւս 1881-ին հիմնել էր «Առաջնություն Հայաստան» խումբը, որի կազմում էլ Պուադրբարը, ինչպես նույնի, 1904-ին մեկնել է Օսմանյան կայսրու-

թյուն եւ գործել Թոֆաթի, Սվազի, Ամասիայի, Մարզվանի, Կեսարիայի եւ Ադանայի կաթոլիկ հայերի շրջանում՝ փորձելով նրանց կառել Հռոմի հետ: Մասնավորապես Թոֆաթում ֆրանսիացի ճիզվիսները հիմնել են դորոց եւ հիվանդանոց, որոնք բաց են եղել բոլոր ազգությունների համար: Թոֆաթում էլ Պուադրբարը, սկսած 1905 թվականից, սկսել է զբաղվել լուսանկարչությամբ, որը նրա համար ժամանակ էր, այլ գիտական եւ փաստագրական առաջնություն: Պուադրբարի լուսանկարները տղազրվել են «Միսիոն կաթոլիկ» եւ այլ եվրոպական կրոնական հանդեսներում՝ եվրոպացիներին ծանոթացնելով հեռավոր եւ չբացահայտված երկրների ու ժողովուրդների հետ... Ներկայացվող գրքի «Պուադրբարը «Առաջնություն Հայաստանում» գլխին (հեղինակ՝ Լեւոն Նորդիկյան) հետեւում են հիմնականում ռազմարդիկ եւ երեսներ լուսանկարներ, որ-

Անտուան Պուադրբար

«Թոֆաթի հայ դորոցականները», 1906, լուսանկարը՝ Անտուան Պուադրբարի (Բեյրութի Սեն Ժոզեֆ համալսարանի Արեւելյան գրադարան)

րոնք, չնայած վկայությունների բացակայությանը, անկասկած, հայեր են: Հասկալիս ուժազրավ է նվազածունների եռյակ, գորգ գործող կանանց եւ զինվորական հագուստներով ռազմարդկանց լուսանկարները...

Հաջորդ գլուխը վերնագրված է «Պարսկաստանի ճանապարհներից դեղի վաղանցիկ Հայաստանի Հանրապետությունը», հեղինակը դարձյալ Լեւոն Նորդիկյանն է: Մի քանի տարվա ընդմիջումից հետո ֆրանսիական բանակում մասնաչող Պուադրբարին վիճակված էր կրկին առնչվել հայ ժողովրդի հետ այս անգամ Արեւելյան Հայաստանում: Երբ Գերմանիան ճակատ է բացել Կովկասում, 1917-ին Պուադրբարը գեներալ Մաֆսիմ Վեյզանի կողմից նշանակվել է Կովկասում ֆրանսիական ռազմական առաջնության անդամ: «Պուադրբարը Հայաստանի Հանրապետությունում (1918-1920)» ենթազույգ

ներկայացնում է այն ժամանակ միջավայրը, որի լուսանկարներում ծնունդ առավ հայկական լուսանկարչությունը, հիշատակվում են նրա գոյության ընթացքում առկա խնդիրները, հիշվում է 1915-ի ցեղասպանությունը, թե ինչպես Անտուանը ցանկացել է աջակցել Հայաստանին եւ մյուս նորանկախ հանրապետություններին՝ ընդդեմ բոլշևիզմի եւ այլն... Ահա այդ դժվարին սարիներին Պուադրբարը երեք տարի գործել է Հայաստանում՝ աշխատելով սղա եւ թարգման, քանի որ սիրադասել է հայերենին ու թուրքերենին: Գեներալ Նազարբեկյանի, վարչապետ Խասիսյանի եւ Ամենայն հայոց կաթողիկոս Գեորգ Ե-ի հետ նա մասնակցել է տարբեր լուսանկարների կնքմանը: Նորդիկյանը վկայում է, որ Պուադրբարը մեծ ժողովրդականություն է վայելել հայ բնակչության շրջանում: Այս գլխին հաջորդող որոշ լուսանկարներում ճանաչելի են Հայաստանի Հանրա-

պետության ժամանակաշրջանի երեսունի աղբափկ համայնադասները՝ Արարատի խորադասներով, Էջմիածնի Մայր տաճարը, գեներալ Անդրանիկը Մայր տաճարի բակում, զինվորականներ, նաեւ ենթադրյալ հարսանեկան մի լուսանկար, որտեղ հայկական տղաներով կանանց եւ չեքեքներով ռազմարդկանց կողքին անսովոր է թվում գրեթե ժամանակակից տեղ ունեցող աղջնակը՝ ճերմակ կարճ շրջագգեսով, գլխին կաղած ժողովներով եւ բաց ոտներով...

Գրքի մնացյալ մասում Միջին Արեւելքում Անտուան Պուադրբարի կատարած լուսանկարներն են՝ սիրիական, լիբանանյան բնակարաններ, տարբեր ազգությունների մարդիկ, անառաչ, ծովի տեսարաններ, օդանավից կատարված լուսանկարներ, հասկալիս՝ մեծ տարածություններ ընդգրկող լանդշաֆտներ, որոնց ուսումնասիրումն առատ նյութ կտա լուսանկարչության լուսնությունը եւ տեսությունը զբաղվողներին, լուսնաբաններին, հնագետներին, ազգագրագետներին...

Հիշենք, որ ողջ կյանքում Պուադրբարն ակտիվորեն աշխատակցել է գիտական մամուլին, հրատարակել գրքեր: Դեռեւս 1919-ին Փարիզի «Պայո» հրատարակչությունը լույս է ընծայել Անտուան Պուադրբարի «Հեծելազորային հոգեւորականի ուղեգրությունը. Հայաստանից մինչեւ ֆրանսիական ճակատ. 1914, մայիս-1917, դեկտեմբեր» գիրքը: Հայ իրականությանն էին վերաբերում նաեւ նրա «Հայերի ռազմական դերը կովկասյան ռազմաճակատում ռուսական բանակի դասալիությունից հետո» (1920), «Փարիզից կովկասյան ռազմաճակատ Միջագետքով եւ Պարսկաստանով» (1920), «Կովկասի լուսնությունը լուսնաբանից առաջ եւ հետ. ակնառեսի նոթեր» (1922), «Ուղեւորություններ. Պարսկաստանի խաչմերուկներում» (1923) գրքերը: Փարիզի «Ռեյու դեզ էսյուդարմենիեն» հայագիտական հանդեսում հրատարակել է «Անդրկովկասը եւ Արեւելյան Հայաստանը դիվանագիտական փաստաթղթերում Բրես-Լիտվսկի դաժանագրից մինչեւ Կարսի դաժանագրի» (1924, հատոր 4) եւ «Հայկական հնագույն ասեղնագործությունը» (1929, հատոր 9) հոդվածները, իսկ «Կարմիր խաչի միջագային հանդեսում»՝ «Ֆրանսիական առաջնությունը Բեյրութի հայկական ճամբարներում» (1926, թիվ 85) հաղորդումը: Բեյրութի Սեն Ժոզեֆ համալսարանի Արեւելյան գրադարանում լուսնվող նրա հարուստ արխիվն ընդգրկում է փաստաթղթեր, մոտ քսու հազար լուսանկար, որոնց լուսնաբանական գործին, ի դեպ, աջակցել է նաեւ Բրյուսելի Պոլոսյան հիմնադրամը:

Մեզ հայերիս, անհրաժեշտ է լուսնանալիս, լուսնական մակարդակով կառ հաստատել Սեն Ժոզեֆ համալսարանի գրադարանի հետ եւ ձեռք բերել Պուադրբարի՝ Հայաստանում կատարած եւ հայությանը վերաբերող լուսնականների, ինչպես նաեւ այլ նյութերի լուսնաբանությունը, ինչը, վստահաբար, մեծապես կհարստացնի մեր իմացությունը 1905-1920 թվականների հայության զույգ հասկանների կյանքի, կենցաղի եւ լուսնության վերաբերյալ...

ՄՍՆԻՍԼԱՎ ՏԱՐԱՍՈՎ

Մոսկվա

Թուրքիայի արտգործնախարար Մեկրիմ Չավուցուլուն հանդես է եկել սենսացիոն հայտարարությամբ: Թուրքական Haberler.com լրատվական կայքի շարժարանի համաձայն, ուրվագծվում է հետևյալ տարրերը: Արտաբերումը Հիսուսի միտումը ԼՂ հակամարտության կարգավորման հեռանկարների վերաբերյալ Միլի մեջլիսի ղեկավարները Գանիրա Փաշաբանյանի հարցին ի պատասխան Չավուցուլուն ասել է (ըստ արդարացիության ՉԼՄ-ների) հետևյալը. «Ռուսաստանը մեզ հայտնեց այդ գաղափարը, իսկ մենք հավանություն տվեցինք: Մենք զգալի ջանքեր գործադրեցինք Ղարաբաղյան խնդրի լուծման համար: Շատ բան արեցինք մաքուր Հայաստանի հետ հարաբերությունների կարգավորման համար: Նույնիսկ համաձայնագիր ստորագրեցինք Շվեյցարիայում, բայց դա արդյունք չստացավ: Այսօր Միսկի խմբի համանախագահները եւ Ռուսաստանը առաջ են քաշել որոշ կառուցողական առաջարկություններ: Օրակարգում է առնվազն հինգ գրավյալ ժամանակների վերադարձը Արդարացիության: Ռուսաստանը հայտնեց այդ առաջարկությունը, իսկ Թուրքիան դաժանեց այն: Դա մեզ անհարկեցիկ նաեւ արդարացիության կողմի հետ: Եթե մենք հայտնեցինք մեզ մեր հարաբերությունների կարգավորման նաեւ Հայաստանի հետ: Եթե այդ խնդիրը լուծվի, ապա, ենթադրում ենք, որ Արդարացիության եւս կուղենա: Հարավային Կովկասում ինչո՞ւ չէ՞ք մեզ իմի ման աղաչանքներ, մենք խնդիր: Ինչո՞ւ այն չի լուծվում, Միսկի խումբը եւս չէ՞ք մեզ գործի դնի բոլոր ջանքերը»:

Նախ եւ առաջ նշենք, որ, ցավոք, մեզ չհաջողվեց զսնել այդ հայտարարության բնագիրը, ինչը որոշակի կարեւորություն ունի, քանզի սարքեր գործակալությունների շարժումներում Չավուցուլուի խոսքերը սրվում են այլազան խմբագրություններով եւ իմաստային շեղումներով: Այսպես, ԱՊԱ-ի եվրոպական թղթակից Ֆուադ Գուլբեյլի փոփոխեց այլ կերպ է մեջբերում Չավուցուլուին. «Գրավյալ արդարացիության սարած-

Չավուցուլուի «սուղի» ֆայլը ղարաբաղյան ուղղությանը

ներից, մանավանդ 5 ժամանակից Հայաստանի գինված ուժերի դուրսբերման հարցը վերջերս օրակարգում է: Ռուսաստանը մեզ հետ կիսեց այդ ջանքերը, եւ մենք մեր աջակցությունը հայտնեցինք: Մենք օժանդակում ենք Արդարացիության հետ համադասարանող ամեն մի կարգավորում: Բացի դրանից, ուզում ենք, որ Հայաստանի հետ մեր հարաբերությունները կարգավորվեն: Ինչո՞ւ շարունակել օկուպացիան: Մենք անկեղծորեն ջանացել ենք Ղարաբաղյան հակամարտության խաղաղ կարգավորման համար: Նաեւ ջանքեր ենք գործադրել Հայաստանի հետ հարաբերությունների կարգավորման համար, համաձայնագիր ենք ստորագրել Շվեյցարիայում, բայց դա հաջող ավարտ չի ունեցել»:

Այստեղից, եթե նկատի ունենանք Արդարացիության հինգ ժամանակների գաղափարը, ապա մի դեպքում Չավուցուլուի վերաբերմանը է հետևյալը. «Ռուսաստանը մեզ հայտնեց այդ գաղափարը, իսկ մենք հավանություն տվեցինք... Դա մեզ անհարկեցիկ նաեւ արդարացիության կողմի հետ»: Մեկ այլ դեպքում սլոյակ նախաձեռնությունն ամբողջովին վերագրվում է Թուրքիային, իսկ «Ռուսաստանը մեզ հետ (այսինքն Թուրքիայի- Մ.Ս.) կիսեց այդ ջանքերը, եւ մենք մեր աջակցությունը հայտնեցինք»: Առաջին դեպքում Անկարան հասկացնում է, որ Մոսկվան Անկարայի հետ խորհրդակցում է Ղարաբաղյան կարգավորման խնդիրների առնչությամբ, այդ ուղղությամբ կազմակերպում ինչ-որ սեղանի շուրջ «արտադրական» ինչը հետո իբր դառնում է թուրք-արդարացիության մեջ ինչ-որ դրսևորման համար: Երկրորդ դեպքում դարձվում է, որ Թուրքիան հանդես է գալիս որդես ԼՂ հակամարտության կարգավորման գաղափարը սցենարների հեղինակ, իսկ Ռուսաստանը իբրեւ միջնորդ է հանդես գալիս դրանք ԵԱԿԿ Միսկի խմբի կամ Բաբիլոն փոխանցելու հարցում:

Այնուհետեւ: Երկու դեպքում էլ թուրք-հայկական հարաբերությունների վերաբերյալ Չավուցուլուի ասածները ինչու

են գրեթե միատեսակ. «Մենք զգալի ջանքեր գործադրեցինք Ղարաբաղյան խնդրի լուծման համար: Շատ բան արեցինք մաքուր Հայաստանի հետ հարաբերությունների կարգավորման համար: Նույնիսկ համաձայնագիր ստորագրեցինք Շվեյցարիայում, բայց դա արդյունք չստացավ»:

Իրոք, 2009-ի աշնանը Յուրիխում Հայաստանի եւ Թուրքիայի արտգործնախարարները ԱՄՆ-ի, Ռուսաստանի, Ֆրանսիայի եւ Շվեյցարիայի դիվանագիտական գերատեսչությունների ղեկավարների ներկայությամբ ստորագրեցին այսպես կոչված արձանագրություններ, որոնք նախատեսում էին Անկարա-Երևան հարաբերությունների կարգավորում եւ սահմանների բացում: Այդ փաստաթղթերում չկա որեւէ հոդված, որը այս կամ այն կերպ առնչվեր ԼՂ հակամարտության կարգավորման հարցերի հետ: Միայն հետագայում Արդարացիության ճնշմամբ թուրքական կողմը սկսեց Ազգային մեծ ժողովում այդ փաստաթղթերի վավերացումը արհեստականորեն կառուցել Հայաստանի կողմից մի շարք մասնագիտական նախադրյալներով հարաբերության մեջ դուրս դրժնի արդարացիական մավարկուղուց (Բաբիլոն, սակայն, սեւերես չլինելով), կանխի իրադարձությունների զարգացումը ԼՂ հակամարտության կարգավորման հնարավոր միջանկյալ սցենարի կառուցվածքում: Միեւնույն ժամանակ առկա է այնպիսի զգացողություն, թե Անկարան կուլ է սկել Բաբիլոն «խայծը» իբր «Լավարկի ծրարի» գոյություն վերաբերյալ, որը Բաբիլոն ՉԼՄ-ների նկարագրության համաձայն նախատեսում է «Հայաստանի կողմից հինգ ժամանակների ազատում» Բաբիլոն կողմից

Ղարաբաղի նոր կարգավիճակի ճանաչման դիմաց»: Կամ մեկ ուրիշ բան: Արդարացիության նախագահ Իլիան Ալիեյը իր թուրք գործընկերներից հարցազնայել է Հայաստանի նախագահ Սերժ Սարգսյանի հետ ինչ-որ պայմանավորվածության սցենարի մասին. հինգ ժամանակների համաձայն Ղարաբաղը Հայաստանի կազմում ճանաչելու դիմաց: Ըստ որում, ինչպես երևում է Չավուցուլուի հայտարարությունից, նա ԵԱԿԿ Միսկի խմբին կոչ է անում ակտիվացնել աշխատանքը հետո այդ ուղղությամբ փոխելով բանակցություններում առկա օրակարգը, նմանակ հետադարձելով Ղարաբաղյան խնդրի միջոցով ամեն գնով ինտեգրել ինչպես Հայաստանի հետ հարաբերությունների կարգավորման գործընթացին, այնպես էլ Արդարացիության համանման գործընթացին:

Ահա թե ինչու Չավուցուլուի հայտարարությունը, իր ողջ հակասականությամբ հանդերձ, ակնհայտ սուղիչ բնույթ է կրում մաքուր եւ առաջ Արդարացիության համար, որը արդարացիության ղեկավարից հետո հայտնվել է ԵԱԿԿ Միսկի խմբի կոչ ճնշման սակ: Վերջինս դառնալով ջանում է կասարել Վիեննայում եւ Սանկտ Պետերբուրգում ձեռք բերված համաձայնությունները հակամարտ կողմերի ցիման գծում մեծադիտարկման համակարգ հաստատելու եւ այնտեղ միջազգային դիտարկներ բերելու վերաբերյալ: Ներկայումս Բաբիլոն համար խնդրահարույց է նաեւ այն, որ ռուս-թուրքական հարաբերությունների կարգավորման հետ Անկարան դժվար թե ավելի վաղ սկսած խոսքերն համաձայն նրան օգնի ԼՂ խնդրի լուծման ուժային արդարացիության ղեկավար: Իսկ ընդհանուր առմամբ, ԼՂ հակամարտության կարգավորման հնարավորությունների առումով թուրք-արդարացիական հարաբերությունները «ծայրամասային» բնույթ են կրում եւ այդ ուղղությամբ առաջատար դժվար թե կարողանան ինչ-որ բան որոշել:

REGNUM, 13 հուլիս, 2016
Թարգմ. Պ. Բ.

Քլիմոնը՝ կաթոլիկ եկեղեցու «գունավոր հեղափոխության» կազմակերպիչ Wikileaks-ի վարկապետիչ հրապարակումը

Կաթոլիկ եկեղեցու սղախակներն «մայրան» կազմակերպելու մասին է: Կայրի հրապարակման մեջ այնուհետեւ արվում է հետևյալ բացահայտումը: Պատրիարքալ թեոկրատիկ, թե հավասարակշռված «միջնադարյան բռնապետության ավարտման եւ ժողովրդավարության սկզբնավորման, ինչպես նաեւ սեռերի իրավահավասարության սկզբնափուլի հարգման կարիքն ունեն», անհրաժեշտ է համարվում «հոլիոթյան կանխման եւ վիժեցումների հարցում սեղ խրել շարժային հավասարակշռության եւ եղիսկոտոսների միջոց», ինչպես նաեւ աշխատել «միասնական միությունների հանդեպ վերաբերմունքի» թեմայի վրա:

Այլ կերպ ասած, առաջարկվում էր երկրի խոսնորագույն եկեղեցուն դարձնել բոլոր վերոհիշյալ երևույթների հանդեպ սեփական, «ազատական» վերաբերմունք: Ոչ թե սահմանափակ (ինչը անհնար է), այլ հենց դարձնել: Ձեռագրել, թե դա հենց կաթոլիկների դիրքորոշումն է: Որդես դրան հասնելու միջոցներ առաջարկվում էր օգտագործել «մայրանի» եւ «Արաբական գարնան» հնարների հանրահայտ հավաքածուն. «հասարակ մարդիկ», արժանապատվության եւ իրավունքների մասին, կազմակերպում եւ վերահսկողություն ՉԼՄ-ների եւ սոցիալական ցանցերի միջոցով: Սադրանք, Երևանի կողմում, կեղծիք՝ ամեն ինչ սովորականի դեպ:

Այս մեկնացումը կարող է նախորդներից ԵԱՍ ավելի մեծ չափով վնասել Հիլարի Քլիմոնի

թոնի ընտրությանը: Եթե հանրապետականների թեկնածու Դոնալդ Թրամփը ԵԱՍ-ում եւ հենց եկեղեցուն կարողանան ասույթով միլիոնավոր կաթոլիկների գիտակցությանը հասցնել Քլիմոնի գործողությունների իմաստը, ապա հավասարակշռության զգալի մասը ոչ մի դարձապայում չի փեարկի նրա օգին:

Հարցի ելությունը հետևյալն է. ինչպես ուղղափառ, այնպես էլ կաթոլիկ եկեղեցին հոյժ միանշանակ դիրքորոշում ունի թե՛ վիժեցումների եւ թե՛ համասեռամոլության հանդեպ: Այդ դիրքորոշումը չի վերանայի, քանի որ ձեռակերպում է եկեղեցու հիմնարկի եւ իր առաջադրանքի կողմից: Վիժեցումը սղանություն է: Համասեռամոլությունը հակաբնական է: Այդ վիժեցումը կասարած անձանց եւ համասեռամոլներին հարկավոր է վերաբերվել մարդկայնորեն, բայց դրանից վիժեցումը չի դադարում լինել սղանություն, իսկ համասեռամոլությունը՝ հակաբնականություն, որն իրավունքներով ընտանիքին հավասարեցնելը անհեթեթություն է:

Այժմ ժողովրդավարության մասին: Եթե ժողովրդավարություն ասելով հասկանում ենք «բոլոր սուբյեկտները հավասար են, բոլոր դիրքորոշումները թույլատրելի են» դրույթը, ապա եկեղեցու որեւէ ժողովրդավարություն չի եղել, չկա եւ չի լինի: Քանզի կա բացարձակ ձեռարկություն, կա այդ ձեռարկության ճեղքակալը, եւ կան մյուս բոլորը, որոնք կոչված են իրացնելու այդ ձեռարկությունը կոնկրետ սեփական կյանքում:

Եվ վերջապես, «սեռերի իրավահավասարության սկզբնափուլի հարցում»: Եթե խոսքը վերսին կանանց ձեռնարկության հնարավորության մասին է, ապա դա եւս չի լինի: Եվ դարձյալ նույն դասաճանգ: Եկեղեցու Հիմնարկը թեւ ընկերություն էր անում կանանց հետ, քանզի նա առաջադրանքներ ընտրեց միայն ճղամարդկանցից: Նրա հիմնավորումների առնչությամբ կարելի է լույս ենթադրություններ անել, բայց փաստը մնում է փաստ, եւ դիրքորոշումը չի փոխվի:

Հիլարի Քլիմոնը եւ իր ԵԱՍ-ի աշխատակիցները հասկանում են արդյոք այդ դարձ բաները: Հարցի դասախառն անորոշ է, բայց դա կարելի է չէ: Քանզի դարձ է գլխավորը. նա թե՛ անի թե՛ փրկանքություն եւ թե՛ փրկանքության վրա: Նրա նմանակն է՝ Երևանի, սարդել եւ սեղ իբրամություն ձեռք բերելու եւ ամրադրելու համար:

Նման պայմաններում Դոնալդ Թրամփը՝ կրոնասիրությունից անսահման հեռու, ցիցիկ, գործածեց, ոչ այնքան նրբանկատ մարդը ակնհայտորեն «չարյաց փոքրագույնի» սղավորություն է գործում: Թրամփին նույնքան դժվար է դասակարգել կաթոլիկ եկեղեցուն «մայրան» սարդելու, որքան փարոք լեյնիս (Հիլարիին նույնպես): Թեմայի հանդեպ կասարյալ անարբերությունը անհամեմատ անխնայ է ակնհայտ վնասողից:

Վասիկանում զգուշացվածքներ են արտահայտվում ամերիկյան ընտրությունների առնչությամբ: Դեռ վերջերս իբրեւ «չարյաց փոքրագույն» ներկայանում էր հենց Հիլարին, մանավանդ՝ ներգաղթյալների մասին Թրամփի կոչ արտահայտությունների դասաճանգ: Հիմա իրավիճակը հավանաբար կփոխվի, քանի որ եկեղեցին ներքից փանդելու Քլիմոնի դիրքավորությունը միանգամայն անկարելի է դարձնում ներգաղթյալներին վերաբերող բանավեճը: Պ. Բ.

Հայաստանում միկրոէլեկտրոնիկայի կրթության ոլորտը արունակում է զարգանալ

Հայաստանում միկրոէլեկտրոնիկայի ամենամյա միջազգային 11-րդ օլիմպիադան ռեկորդային՝ 896 մասնակից է ունեցել Արգենտինայից, Հայաստանից, Բելառուսից, Բրազիլիայից, Չինաստանից, Եգիպտոսից, Ֆիլիպիններից, Գերմանիայից, Հոնգ Կոնգից, Հնդկաստանից, Իրանից, Գերմանիայից, Մալայզիայից, Պերուից, Ռուսաստանից, Սաուդյան Արաբիայից, Սերբիայից, Թայվանից, Թաիլանդից, ՄԱԷ-ից, Միացյալ Թագավորությունից, Ուկրաինայից, ԱՄՆ-ից և Վիետնամից:

Միջոցառումը կազմակերպել է էլեկտրատեխնիկայի և էլեկտրոնիկայի ինժեներների ինստիտուտը (IEEE) Թեսային տեխնոլոգիաների սեխնոլոգիական խորհրդի (TTTC) հետ համագործակցությամբ: Օլիմպիադայի կազմակերպիչն է «Սինոփսիս Արմենիա» ընկերությունը: ՎիվաՄեյ-ՄՍՍ-ը օլիմպիադայի ինֆորմացիոն հովանավորն է: 2010թ.-ին ստանձնելով օլիմպիադայի գլխավոր հովանավորությունը՝ ՎիվաՄեյ-ՄՍՍ-ը յոթ տարվա ընթացքում սրահներ է ավելի քան 59.200.000 դրամ ծրագրի իրականացման նպատակով: Օլիմպիադայի հովանավորներն են «3ու-հիկոմ» ընկերությունը, «Ինգո Արմենիա» ադապտացիայի ընկերությունը, «Վիսաֆեր Տեխնոլոգի» ընկերությունը, Երեւանի մաթեմատիկական մեթոդների գիտահետազոտական ինստիտուտը և ՏՀՏ գործարարների միությունը: Միկրոէլեկտրոնիկայի, հեռահաղորդակցության և տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կրթության ոլորտի ՎիվաՄեյ-ՄՍՍ-ի երկարամյակ աջակցությունը լայնորեն օգնում է այս ոլորտի երկրի սեստակամ և գիտատեխնիկական առաջընթացի կարելու առաջին բաղադրիչներից և գերակա ուղղություններից մեկը դառնալու ներուժը, ինչի մասին փաստում է բազմաթիվ երկրների փորձը:

«Նոյասակների և անելիների մեր ցանկում ղեկավարում է առանձնացնել առնվազն մեկ առաջնահերթ խնդիր՝ աջակցությունը երկրի սոցիալ-սեստակամ առաջընթացին նպաստող երկարամյակ և ծրագրերին: Միկրոէլեկտրոնիկայի, սեղեկատվական տեխնոլոգիաների և հեռահաղորդակցության ոլորտների զարգացումը ղեկավարում է լինի ներդրումների առաջնային թիվը: Ավելին, այս ոլորտներում երկարամյակ սոցիալական ներդրումների բացակայությունը կարող է հույս բացասական ազդեցություն ունենալ երկրի առաջնային վրա: Վերստին ոլորտներում սոցիալական ներդրումները նախաառաջ կնդաստեն մրցակցային առավելության ձեռնարկումը, ինչն իր հերթին կնպաստի սեստակամ աճին, կօգնի կանխել «ուղեղների արտահոսք» և, վերջապես՝ կնպաստի Հայաստանի վարկանիշի բարձրացմանը թե՛ երկրի սահմաններից դուրս, և թե՛ նրա ներսում՝ ամրադրելով ժողովրդի հավասար երկրի առաջնային նկատմամբ»,- նշել է ՎիվաՄեյ-ՄՍՍ-ի գլխավոր սնորհ Բալթ Զիրիկյանը:

Հայաստանում միկրոէլեկտրոնիկայի միջազգային 11-րդ օլիմպիադայի հաղորդներին մրցանակները հանձնվել են 2016թ. հոկտեմբերի 19-ին «Սինոփսիս»-ի գլխավոր միջոցառման ընթացքում: Օլիմպիադայի հաղորդներն են.

- ◆ Առաջին մրցանակ՝ «Ոսկե» մեդալակիր Ֆլորին Բուրչիա (Գերմանիայի Դաշնություն)
 - ◆ Երկրորդ մրցանակ՝ «Արծաթ» մեդալակիր Յու Զնի (Հոն Կոնգ)
 - ◆ Երրորդ մրցանակ՝ «Բրոնզ» մեդալակիր Ամին Մեզկաս (Իրանի Իսլամական Հանրապետություն)
- Գլխավոր միջոցառման ընթացքում մրցանակներ են հանձնվել նաև Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների բնագավառում Հայաստանի Հանրապետության նախագահի կրթական մրցանակի դափնեկրներին: Մրցանակաբաշխության երեկոն եզրափակվել է ծաղկերային ծրագրերով և համերգով:

Հայաստանում միկրոէլեկտրոնիկայի ամենամյա միջազգային օլիմպիադայի կազմակերպչական կոմիտեին հայտնում է, որ «Սինոփսիս Արմենիա» ընկերության Կրթական բաժնում կայացել է ԲՈՒՄ 11-րդ օլիմպիադայի եզրափակիչ փուլը, որին մասնակցության հայտ է ներկայացրել և մրցել 35 մասնակից՝ 24 երկրից. Արգենտինայից, Հայաստանից, Բելառուսից, Բրազիլիայից, Չինաստանից, Եգիպտոսից, Ֆիլիպիններից, Գերմանիայից, Հոնգ Կոնգից, Հնդկաստանից, Իրանից, Գերմանիայից, Մալայզիայից, Պերուից, Ռուսաստանից, Սաուդյան Արաբիայից, Սերբիայից, Թայվանից, Թաիլանդից, ՄԱԷ-ից, Միացյալ Թագավորությունից, Ուկրաինայից, ԱՄՆ-ից և Վիետնամից: Օլիմպիադայի առաջին փուլի 896 մասնակցից 71-ը ներկայացրել են Հայաստանի բուհերը և ՏՏ ընկերությունները, իսկ 820-ը՝ միջազգային համալսարանները:

Օլիմպիադային մասնակցությանը աչքի են ընկել ոլորտի մինչև 30 տարեկան սարիքային խմբի ամենասարժադավոր ուսանողները: 2016թ.-ի օլիմպիադայի երջանակում մրցոյթային թեմաները ներառել են «Թվային IC նախագծումը և փորձարկումը», «Անալոգային և խառն ազդանշանային IC նախագծումը և փորձարկումը», «Կիսահաղորդիչ սարքերը և տեխնոլոգիաները», ինչպես նաև «Էլեկտրոնային նախագծային ավտոմատացման մաթեմատիկական և ալգորիթմային խնդիրները»:

Մրցույթն անցկացվել է երկու փուլով: Առաջին փուլը, որը կայացել է մասնակցից երկրներում, ներառել է թեսային առաջադրանքի ուղղված ունակությունների մակարդակի գնահատմանը: Մրցույթի երկրորդ փուլում մասնակիցները ղեկավարվել են կասարեին ամենաբարձր մակարդակի՝ համալիր լուծումներ դիտարկող ինժե-

Տերթական Բաց դռների օրը ՎիվաՄեյ-ՄՍՍ-ում

ՎիվաՄեյ-ՄՍՍ-ը հերթական Բաց դռների օրն էր կազմակերպել՝ այս անգամ՝ Հայաստանում ֆրանսիական համալսարանի երրորդ կուրսի Սարթեթի-գի, Կառավարման և Ֆինանսների ֆակուլտետների ուսանողների համար:

Ուսանողների հանդիպումը ՎիվաՄեյ-ՄՍՍ-ի գլխավոր սնորհ Բալթ Զիրիկյանի հետ կազմակերպվել էր համալսարանի նախաձեռնությամբ՝ «Անհատական և մասնագիտական նախագիծ» դասընթացի շրջանակում: Ուսումնական ծրագրում ներառված նոր դասընթացի նպատակն է ուսանողներին անհրաժեշտ հմտություններ և ունակություններ փոխանցել՝ հետագայում արդյունավետ կերպով աշխատելու մոտ գործելու համար:

Երիտասարդների խնդրանքով Բալթ Զիրիկյանը դասեր է փոխանցել ՎիվաՄեյ-ՄՍՍ-ի գործունեության, կառուցվածքի, առաքելության և արժեքային համակարգի մասին, ինչպես նաև ծանոթացրել է որակյալի կամ աշխատանքի համար դիմելու ընթացակարգը:

րին և նշել դիմորդից ակնկալվող հմտություններն ու նրան ներկայացվող դիտարկումները:

«Նույնիսկ ամենախելացի ու ամենասարժադավոր երեխաներն իրենց հնարավորությունները դրսևորելու համար աջակցության և ուղղորդման կարիք ունեն: Մասնագիտական զարգացման և կատարելագործման դժվարին ուղին լի է բազմաթիվ խոչընդոտներով, որոնցից բացառելով կարելի է խուսափել՝ հետևելով այդ ճանապարհն արդեն անցած փորձառու մասնագետների խորհուրդներին: ՎիվաՄեյ-ՄՍՍ-ը դաստիարակում է ձեռք մեկնել երիտասարդներին՝ կիսվել նրանց հետ ավելի քան 10 տարիների ընթացքում կուսակած փորձով, ինչպես նաև հնարավորություն ընձեռել որակյալի ընթացքում ձեռք բերելու անհրաժեշտ հմտություններ և գործնական գիտելիքներ, ինչը կօգնի նրանց ավելի մրցունակ լինել աշխատանքային մրցույթում»,- նշել է ՎիվաՄեյ-ՄՍՍ-ի գլխավոր սնորհ Բալթ Զիրիկյանը:

ԵՂԱՆԱԿ Թեյի սեզոնը համարենք բացված

Երբեք մտածել եմ, թե ինչ տարբերություն կա թեյի և սուրճի միջև, ավելի ճիշտ՝ թեյախմության և սուրճ խմելու: Նախ թեյն ավելի շատ է, ավելի սափ, հետևաբար ավելի երկար է սեռում այն վայելելը: Բացի այդ թեյը ջերմացնող առանձնահատկություն ունի, նաև թարմացնող, մինչդեռ սուրճը միայն թարմացնում է, այն էլ երբեմն, միայն այն ժամանակ, երբ վաղուց չես խմել և շատ ես ուզում խմել:

Իսկ իրականում երկուսն էլ նույնն են, օրինակ՝ երկուսն էլ խմում են, որոնցից ինչ-որ բան մեջը հանգստանա, դեղի քիչ ու զածը փոխվի... Սակայն թեյի ու սուրճի մասին չէ, որ խոսելու ենք հիմա...

Միջոց, աշխարհի բոլոր երկրներում, քաղաքներում, անգամ մեզապոլիսներում, մասնավորապես մեզապոլիսներում, թեկուզ ծովափնյա քաղաքներում կզսնվեն մարդիկ, որոնք հեռանում են, չնայած ես երբեք չեմ հասկացել այն մարդկանց, որոնք ծովափնյա քաղաքներից հեռանում են: Ինչու: Ո՞նքան ստիպված են հեռանում, որոնք մեկ այլ տեղ ավելի լավ ապրեն, ո՞նքան հեռանում են, որովհետև փախչում են, այսինքն անվասնություն են որոնում, ո՞նքան դարձաբեկ են որոնում, որովհետև որոնողներ են, ընդ որում՝ կարող չունի, թե աշխարհում ամենաշատ որոնված բաներից ինչն են որոնում՝ սեր, արկած, փող: Ո՞նքան էլ ժամանակավոր են հեռանում, գործի քերտով: Շատերն էլ չեն վերադառնում, ո՞նքան էլ վերադառնում են, ո՞նքան էլ վերադառնում են, բայց Արթուր Մեսչյանի՝ «Ամառակ որդու վերադարձը» երգի ժեստ...:

Աշխարհում, հենց հիմա էլ ինչ-որ տեղ, ավելի ճիշտ՝ շատ տեղերից հեռանում են: Իսկ եթե հեռացող կա, ուրեմն ստիպող էլ կա. չի կարող հեռացումը լինել առանց ստիպումի, չկա աշխարհում մի մարդ անգամ, որը հեռանում է, ու որին չեն ստիպում, եթե կա, ապա դա միայն իրեն է թվում: Որովհետև կանոն հեռացողն ու ստիպողը նույն բանն են զգում, նույն ցավը: Կան, որ ցավում են կորցված դրամությունից: Ասեմք իրենց հայրենի քաղաքի մասնաճյուղից այն մեկին մտած էին, երբ եկավ այն աղջիկը, կամ նույն այդ մասնաճյուղի մասնաճյուղից, երբ առաջին անգամ ծաղիկներ նվեր ստացան: Կան, որ ցավում են ռեալիստներն, առաջադրում, առանց վերացականության, ա-

ռանց ռոմանտիկ գեղունների, չնայած ցավն ինքը ռոմանտիկ է, բացառությամբ այն դեպքի, երբ սամոն է ցավում: Մյուս բոլոր դարձանքներում՝ ցավը ռոմանտիկ է, մասնավորապես, երբ սիրեն է ցավում, թվով երրորդ՝ ոչ ռոմանտիկ գիմ ունեցող վիրահատությունից հետո:

Մի բան միանշանակ է. անգամ ժամանակավոր հեռացողներն ու նրանց ստիպողները ցավ ապրում են... Այլ հարց է, թե ո՞վ ումի՞ց ավելի շատ, բայց մի՞թե սա կարելու է: Եթե այո, ապա, անուշաքան, ստիպողի ցավը ավելի մեծ է, թեկուզ միայն նրա համար, որ ինքը մտնում է մի միջավայրում, որտեղ եղել է իր հետ միասին նաև հեռացողը, մինչդեռ վերջինս նոր բան տեսնելու հնարավորություն ունի, հետևաբար ցավը մոռանալու, ավելի ճիշտ՝ փոխարկելու միջոցներ: Իսկ եթե այս հարցը ամենեւին էլ կարելու չէ, ուրեմն՝ ...ավելի լավ:

Հեռացողները սարքեր են լինում, սարքեր են լինում նաև հեռանալու դասձանները, ու այս վերջինից կախված՝ սարքեր են լինում նրանց ստիպողները... Բայց ինչ ուզում է լինի, երկու բան հստակ է՝ աշխարհի բոլոր ծայրերից մարդիկ հեռանում են, ու նրանց ստիպում են, և երկրորդը՝ բոլոր հեռացողներն ու նրանց ստիպողներն էլ ցավ ապրում են...

Ուրեմն, դառնալով թեյի առավելություններին՝ սուրճից, նշեն, որ թեյն ավելի շատ է, ավելի սափ, հետևաբար ավելի երկար է սեռում այն վայելելը: Բացի այդ թեյը ջերմացնող առանձնահատկություն ունի, նաև թարմացնող, մինչդեռ սուրճը միայն թարմացնում է, այն էլ երբեմն, միայն այն ժամանակ, երբ շատ ես ուզում խմել...: Եվ ամենակարևորը, հավանականությունն ավելի մեծ է, որ նա կվերադառնա, ձեռք թեյ խմելու ժամանակ, քան սուրճ, որովհետև թեյն ուղղակի ավելի շատ է, ու ավելի սափ, ու ավելի երկար է սեռում...

Թեյի սեզոնը համարենք բացված: Եկեք:

ՏԻՎԻԿ ԱՅԹԻՆ

«ԱԶԳ» ԸՄԲԱԹԱԹԵՐՈՒ
 Հրատարակչության ԻԵ ՏԻՎԻԿ
 Հիմնադիր և հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐ» ՍՊԸ
 Երեւան 0010, Հանրապետության 47
 e-mail: azg@azg.am, azg2@arminco.com
www.azg.am

Գլխավոր խմբագիր
 ՅԱԿՈԲ ԱՎԵՏԻՍԵԱՆ հեռ. 060 271117
 Հավելարկություն (գովազդ) հեռ. 582960,
 060 271112
 Լրագրողների սենյակ հեռ. 060 271118
 Համակարգչ. ծառայություն հեռ. 060 271115
Շուրջօրյա լրատվական ծառայություն
 հեռ. 060 271114, 010 529353
 Համակարգչային ծառայություն՝ «Ազգ» թերթի

Թերթի միջոցով ամբողջական թե՛ մասնակի արտատրամիտերը սրբագրված մամուլի միջոցով, ռադիոհեռուստատեսությամբ կամ համացանցով, առանց խմբագրության գրառում համաձայնության խստի արգելում են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրավունքի մասին օրենքի: Նիւթերը չեն գրախուսում ու չեն վերադարձնում:

Գ Տարվա յոթանասներեղ գովազդային են, որոնց բովանդակությունն համար խմբագրությանը դասախոսականության չի կրում: "AZG" Weekly
 Editor-in-chief
 H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010